

АГЕНЦИЈА ЗА КОНТРОЛУ ЛЕТЕЊА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ Д.О.О.

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ О ПОСЛОВАЊУ 2008

Увод	4	Најважнији показатељи успешности	42
		Безбедносни показатељи	42
Уводна реч председника Управног одбора	6	Показатељи реализованог саобраћаја и кашњења	43
		Показатељи ефикасности пословања	46
Организациона структура	7	Развој и инвестиције	50
Органи управљања	7	FAMUS	50
Скупштина и Управни одбор	7	Остале инвестиције	50
Руководство	7		
Профил организације	10	Најзначајнији догађаји у 2008. години	51
О нама	10		
Везе са државним институцијама	10	Финансијски извештаји	54
Чланство у међународним организацијама	11	Биланс успеха	54
Мисија	12	Биланс стања	55
Визија	12	Извештај о токовима готовине	56
Вредности	12	Напомене уз финансијске извештаје	57
Стратегија	13	Основа за састављање финансијских извештаја	57
АТМ систем	13	Преглед значајнијих рачуноводствених политика	57
Саобраћај	15	Извештај независног ревизора	64
Ваздушни простор	15		
Аеродроми	16	Скраћенице	68
Подаци о саобраћају	17	Прилог 1: Шема организационе структуре КЛ д.о.о.	70
Кашњења	20	Прилог 2: Финансијски извештај у еврима	72
Рутна мрежа и капацитет ваздушног простора	20	Прилог 3: Мапе ваздушних путева	76
Екологија	21		
Рутне накнаде	21		
Јединица рутне накнаде	21		
Сервисне јединице	23		
Терминалне накнаде	24		
Преглед делатности	28		
Управљање ваздушним саобраћајем	29		
Услуге комуникације, навигације и надзора	31		
Услуге ваздухопловног информисања	31		
Ваздухопловне-метеоролошке услуге	32		
Безбедност и заштита	32		
Служба за калибражу	33		
Центар за обуку	34		
Људски ресурси	36		
Менаџмент квалитетом	39		
Управљање ризицима	39		

СПИСАК СЛИКА

Слика 1. ЦОКЛ Београд – Број летова по годинама	5
Слика 2. Шематски приказ – Везе са државним институцијама	11
Слика 3. Класификација ваздушног простора	15
Слика 4. Простор надлежности ЦОКЛ Београд	15
Слика 5. Аеродроми у надлежности КЛ д.о.о.	16
Слика 6. Најпрометнији токови саобраћаја у 2008. години	17
Слика 7. ЦОКЛ Београд – број летова по годинама	18
Слика 8. Процентуална заступљеност врста летова у укупном саобраћају	18
Слика 9. ЦОКЛ Београд – сезонски карактер саобраћаја	19
Слика 10. Учешће саобраћаја у надлежности КЛ д.о.о. у европском саобраћају и пораст европског саобраћаја у односу на претходну годину	19
Слика 11. ЦОКЛ Београд – учешће појединих категорија у укупном саобраћају	19
Слика 12. ЦОКЛ Београд – међународни аеродроми	20
Слика 13. Вредност јединице рутне накнаде у 2008. години	21
Слика 14. Јединица рутне накнаде у 2008. години по земљама	22
Слика 15. Број сервисних јединица по годинама	23
Слика 16. Број сервисних јединица у 2008. години по земљама	23
Слика 17. Број полетања и накнаде у 2008. години	25
Слика 18. Стари оперативни концепт у Центру обласне контроле летења	28
Слика 19. Нови оперативни концепт у Центру обласне контроле летења	29
Слика 20. GND позиција	30
Слика 21. ЈАК-40	33
Слика 22. Радарски симулатор	34
Слика 23. Компјутерски тренажер	35
Слика 24. Алокација запослених	37
Слика 25. Старосна структура запослених	37
Слика 26. Број незгода по годинама	42
Слика 27. Просечан дневни број летова по годинама	43
Слика 28. Укупан број IFR сати лета по годинама	43
Слика 29. Просечно време лета у простору надлежности КЛ д.о.о.	44
Слика 30. Укупна комплексност саобраћаја	45
Слика 31. АТФМ кашњења КЛ д.о.о.	45
Слика 32. Основна јединица рутне накнаде по годинама	46
Слика 33. Укупни трошкови кашњења КЛ д.о.о.	46
Слика 34. Продуктивност контролора летења на нивоу свих оперативних центара	47
Слика 35. Продуктивност контролора летења на нивоу ЦОКЛ	47
Слика 36. Изглед нове зграде Центра обласне контроле летења	50
Слика 37. Шема организационе структуре	70
Слика 38. ЦОКЛ Београд – мапа ваздушних путева – доњи ваздушни простор	76
Слика 39. ЦОКЛ Београд – мапа ваздушних путева – горњи ваздушни простор	77

СПИСАК ТАБЕЛА

Табела 1. Кратак преглед финансијских података	5
Табела 2. Уштеде у дужини и времену летења, потрошњи горива и емисија CO ₂	21
Табела 3. Обуке које су спроведене у 2008. години	35
Табела 4. Радионице и састанци	38
Табела 5. Показатељ укупне комплексности саобраћаја	44
Табела 6. Најзначајнији догађаји у 2008. години	51
Табела 7. Биланс успеха, у 000 РСД	54
Табела 8. Актива, у 000 РСД	55
Табела 9. Пасива, у 000 РСД	55
Табела 10. Извештај о токовима готовине, у 000 РСД	56
Табела 11. Нематеријална улагања	58
Табела 12. Некретнине, постројења и опрема	58
Табела 13. Девизни курсеви	61
Табела 14. Ознаке и скраћенице	68
Табела 15. Биланс успеха, у 000 ЕУР	72
Табела 16. Актива, у 000 ЕУР	73
Табела 17. Пасива, у 000 ЕУР	74
Табела 18. Извештај о токовима готовине, у 000 ЕУР	75

УВОД

АГЕНЦИЈА ЗА КОНТРОЛУ ЛЕТЕЊА СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ Д.О.О. (У ДАЉЕМ ТЕКСТУ КЛ Д.О.О.) ЈЕ ПРАВНО ЛИЦЕ КОЈЕ СПРОВОДИ СВОЈЕ АКТИВНОСТИ У СКЛАДУ СА НАЦИОНАЛНОМ И МЕЂУНАРОДНОМ РЕГУЛАТИВОМ ИЗ ДОМЕНА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА, КАО И МЕЂУНАРОДНИМ СПОРАЗУМИМА. КЛ Д.О.О. ЈЕ ОСНОВАНА КАО ДРУШТВО СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ ОД СТРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (92%) И ДРЖАВЕ ЦРНЕ ГОРЕ (8%).

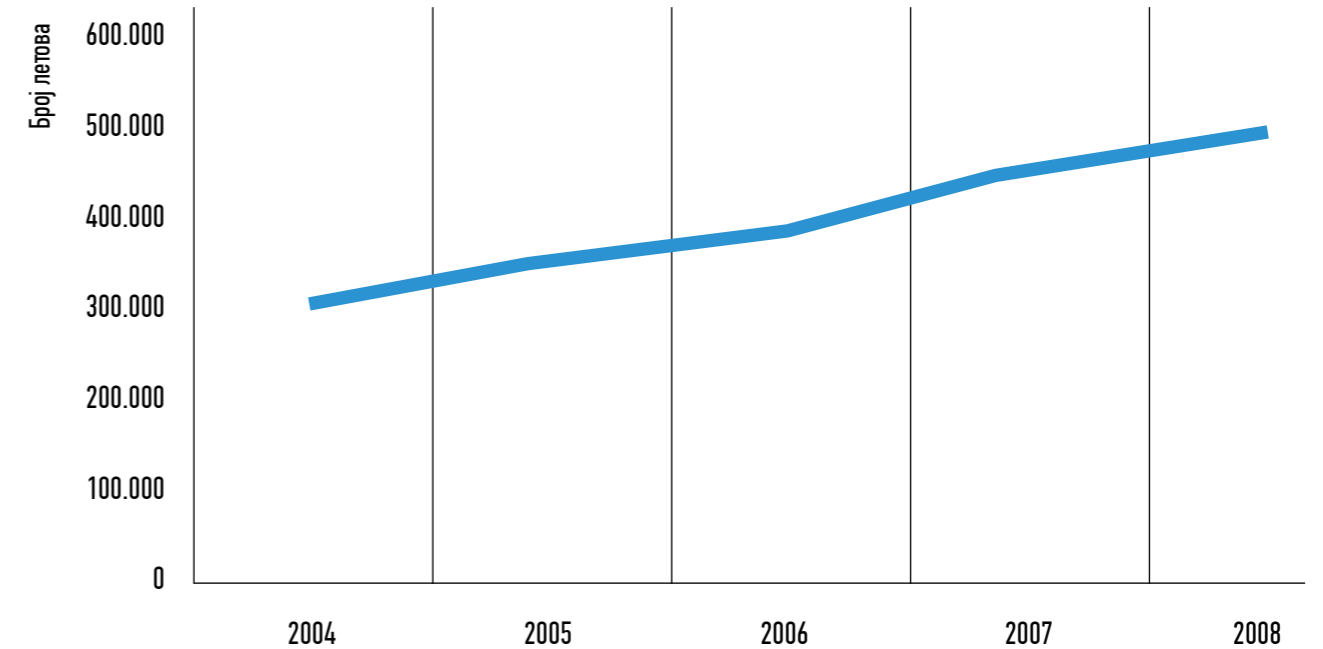
Име организације: Агенција за контролу летења Србије и Црне Горе д.о.о.
Седиште: Трг Николе Пашића 10, 11000 Београд, Република Србија, п.ф. 640
Матични број: 17520407
ПИБ: 103170161
Телефонски број: +381 11 3218 123
Факс: +381 11 3240 456
Електронска пошта: kl@smatsa.rs
Интернет адреса: www.smatsa.rs

Годишњи извештај о пословању има за циљ да пружи кратак преглед релевантних информација о успешности пословања, обухватајући најбитније догађаје у протеклој години, информације о реализованом саобраћају, финансијске податке и чињенице о најважнијим инвестицијама у 2008. години.

Годишњи извештај о пословању КЛ д.о.о. је организован на следећи начин:

- Уводна реч председника Управног одбора – осврт на најважније активности КЛ д.о.о. у 2008. години.
- Органи управљања – основне информације о Скупштини, Управном одбору, руководству и организационој структури.
- Профил организације – сажета прича о оснивачима, правном статусу, чланству у међународним организацијама и вредностима КЛ д.о.о., подразумевајући јасно дефинисану визију, мисију и стратешке циљеве.
- Подаци о саобраћају – део документа који пружа информације о ваздушном простору и контролисаним аеродромима КЛ д.о.о., саобраћајним показатељима у 2008. години подразумевајући капацитет, кашњења и развој рутне мреже. Осим тога, садржи и информације о основној вредности рутне накнаде и јединичним вредностима рутне накнаде које су прилагођене на месечном нивоу у 2008. години, узимајући у обзир поређење КЛ д.о.о. са осталим пружаоцима услуга у ваздушној пловидби, број сервисних јединица који је реализован у 2008. години, број полетања и терминалне накнаде у 2008. години.

- Препед делатности – у овом делу су представљене услуге у ваздушној пловидби (ANS) и додатне услуге које пружа КЛ д.о.о., као и остале релевантне функције система неопходне за развој КЛ д.о.о.
- Најважнији показатељи успешности – цифре и постављени критеријуми који показују на који начин КЛ д.о.о. обавља своју делатност узимајући у обзир неколико области за праћење успешности као што су безбедност, реализовани саобраћај и кашњења и успешност пословања.
- Развој и инвестиције – овај део обухвата кратак опис и информације о реализованим инвестицијама у оквиру Пројекта будуће модернизације и унапређења система управљања ваздушним саобраћајем - FAMUS (Future ATM Modernisation and Upgrade System) и остале значајне инвестиције у 2008. години.
- Најважнији догађаји – сажети приказ свих најважнијих догађања која су означила 2008. годину и одредила будући профил организације.
- Финансијски извештаји – подразумевају биланс стања, биланс успеха и извештај о токовима готовине. Финансијски извештаји изражени у еврима се налазе у Прилогу број 2.
- Извештај ревизора – додатни део документа који садржи мишљење независног екстерног ревизора о финансијским извештајима КЛ д.о.о.
- Скраћенице – листа скраћеница које су коришћене у документу.

Слика 1. ЦОКЛ Београд - Број летова по годинама

	у 000 РСД		у 000 ЕУР	
	2007	2008	2007	2008
Укупна актива	7.477.412	8.438.364	93.368	103.021
Пословни приходи	5.415.198	5.149.936	67.617	62.874

Табела 1. Кратак преглед финансијских података

УВОДНА РЕЧ ПРЕДСЕДНИКА УПРАВНОГ ОДБОРА

Резултати које смо остварили у 2008. години су нам дали снагу да се боримо за освајање лидерске позиције у региону, као иновативни пружалац услуга у ваздушном саобраћају и као организација која запошљава, образује и негује високо квалификовану радну снагу.

У односу на претходну годину, КЛ д.о.о. је у 2008. години забележила пораст саобраћаја од 8,6%. Ако се узме у обзир да у периоду од 2003. до 2008. године укупан раст саобраћаја износи чак 92%, може се слободно рећи да је КЛ д.о.о. заслужила и оправдала репутацију успешног пружаоца услуга у ваздушној пловидби. Томе у прилог иде и чињеница да се удео европског саобраћаја који пролази кроз простор наше надлежности у протеклих неколико година прогресивно повећавао. Врхунац је достигнут у августу 2008. године када је КЛ д.о.о. у укупном европском саобраћају учествовала са чак 6,3%.

Покренули смо и имплементирали више важних пројеката који истичу нашу посвећеност високим стандардима по питању безбедности и квалитета пружања услуга. У току је спровођење најважнијег - Пројекта будуће модернизације и унапређења система управљања ваздушним саобраћајем - FAMUS (Future ATM Modernisation and Upgrade System). Поред даљег унапређења безбедности и квалитетног пружања услуга, FAMUS пројекат ће олакшати оперативну и техничку интеграцију система управљања ваздушним саобраћајем КЛ д.о.о. у европски систем, као што је предвиђено иницијативом Јединственог европског неба - SES (Single European Sky). Пројекат FAMUS представља кључни подухват усаглашавања са SES иницијативом, који ће, поред стварања услова за испуњавање процедуралних и регулаторних захтева, приближити КЛ д.о.о. неким од најважнијих оперативних циљева SES концепта, као што су интероперабилност и доношење одлука договором. Имплементација најсавременије технологије, заједно са стручном експертизом из те области, омогућиће да КЛ д.о.о. у истраживачким и развојним пројектима, који су интегрални део Истраживачког пројекта имплементације SES у ATM системе нове генерације - SESAR (Single European Sky ATM Research), учествује као пожељан партнер. Наш Центар за обуку је дао велики допринос одличним резултатима у 2008. години.

Током прошле године, почело је школовање 47. класе студената контроле летења. Осим тога, успешно је завршена основна обука и обука за овлашћење студената 46. класе контролора летења. Исте године, у Центру за обуку одржане су и додатне активности које се опседају у школовању студената из Босне и Херцеговине и Македоније, још једном доказујући да КЛ д.о.о. има могућност и капацитет да постане лидер на Балкану у више области.

Резултати који су постигнути у 2008. години представљају прекретницу у пословању КЛ д.о.о. вредну помена. Међутим, суочени са опасношћу коју са собом носи ширење и продубљивање економске кризе, период који је пред нама биће велики тест за способност КЛ д.о.о. да се суочи са новим изазовима. Осим што нам овај Годишњи извештај о пословању даје одличну прилику за процену и освртање на наше пословање у протеклом периоду, он такође представља снажну основу за стратегију која се суочава са очекиваним потешкоћама у ваздухопловној индустрији – стратегију која је конзистентна, постојана и одговарајућа за наше партнере.

ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА

ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА КЛ Д.О.О. У ПОТПУНОСТИ ЗАДОВОЉАВА ПОТРЕБЕ ЈЕДНОГ МОДЕРНОГ ПРУЖАОЦА УСЛУГА У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ. МАТРИЧНА ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА ОМОГУЋАВА ОПТИМАЛНО ФУНКЦИОНИСАЊЕ И ПРИЛАГОЂАВАЊЕ СЛОЖЕНОМ СИСТЕМУ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА. У ЦИЉУ ЕФИКАСНОГ И РАЦИОНАЛНОГ ОБАВЉАЊА ПОСЛОВА ИЗ ДЕЛАТНОСТИ КЛ Д.О.О., ОРГАНИЗАЦИОНЕ ЈЕДИНИЦЕ СУ ПРЕМА ЊИХОВИМ УЛОГАМА ПОДЕЉЕНЕ НА:

- РАЗВОЈНЕ ОРГАНИЗАЦИОНЕ ЈЕДИНИЦЕ,
- ОПЕРАТИВНЕ ОРГАНИЗАЦИОНЕ ЈЕДИНИЦЕ И
- ОРГАНИЗАЦИОНЕ ЈЕДИНИЦЕ ПОДРШКЕ.

Осим тога, унапређењу пословања КЛ д.о.о. доприносе Комитет за безбедност ваздушног саобраћаја, као и Пројектни тимови и Тимови за имплементацију пројеката. У Прилогу број 1 овог документа приказана је шема организационе структуре КЛ д.о.о.

ОРГАНИ УПРАВЉАЊА

Органи управљања имају задатак да надгледају и управљају активностима КЛ д.о.о., а чине их Скупштина, Управни одбор и руководство.

СКУПШТИНА И УПРАВНИ ОДБОР

Скупштина КЛ д.о.о. се састоји од пет чланова, представника држава оснивача. Чланови скупштине долазе из министарстава надлежних за послове саобраћаја (Министарство инфраструктуре у Србији и Министарство саобраћаја, поморства и телекомуникација у Црној Гори), министарства финансија, и других органа, служби и стручних организација. Одлуке се доносе већином гласова свих чланова. Председник Скупштине КЛ д.о.о. је Милутин Мркоњић, министар за инфраструктуру у Влади Републике Србије.

Управни одбор КЛ д.о.о. се састоји од седам чланова чији мандат траје пет година. Чланове Управног одбора бира и опозива Скупштина КЛ д.о.о. на предлог Влада Републике Србије и државе Црне Горе. Скупштина КЛ д.о.о. надгледа рад Управног одбора. Председник Управног одбора КЛ д.о.о. је Никола Станков, а заменик председника Управног одбора је Лазо Максимовић.

РУКОВОДСТВО

Руководство КЛ д.о.о. чине стручњаци са вишегодишњим искуством у областима којима руководе. Они се залажу за тимски рад и високо развијену комуникацију, градећи на тај начин поверење и мотивацију запослених.

Бранислава Чулајевић

в.д. Директор за управљање ваздушним саобраћајем

Лука Павловић

Директор за ваздухопловну технику

Миланче Блажић

Директор за ваздухопловну метеорологију

Вања Шкобић

в.д. Директор за људске ресурсе

Бруно Генал

Извршни директор Центра обласне контроле летења

Борис Бројић

Финансијски директор

Слободан Цвијан

Директор информационо-аналитичке службе

Миленко Мајсторовић

Директор за безбедност и заштиту

ПРОФИЛ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

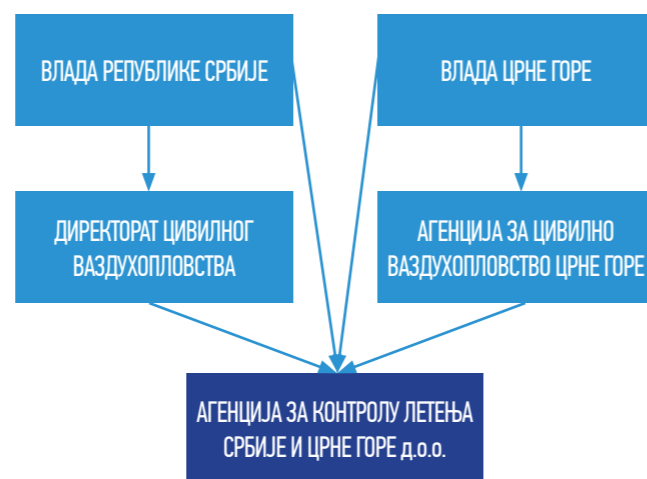

ПРОФИЛ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

О НАМА

КЛ д.о.о. је основана 29. децембра 2003. године као друштво са ограниченом одговорношћу, одлуком Скупштине Републике Србије и Црне Горе. КЛ д.о.о. у циљу пружања услуга контроле летења у ваздушном простору надлежности и обављања других делатности у области ваздушне пловидбе. Корпоратизацијом Савезне управе за контролу летења урађена је промена и унапређење организационе структуре. Захваљујући високој квалификацији запослених, сталном развоју и техничко-технолошком усавршавању, КЛ д.о.о. у потпуности послује према правилима Европске уније и у складу са позитивном европском праксом у овој области. Кроз такав начин рада, КЛ д.о.о. је постала чланица најважнијих светских међународних ваздухопловних организација и интегрисала се у европски систем управљања ваздушним саобраћајем као члан организације Eurocontrol. Завршетак пројекта модернизације FAMUS, који је планиран за 2011. годину, омогућиће КЛ д.о.о. да унапреди пружање услуга у ваздушној пловидби на безбедан и ефикасан начин, да се спремно суочи са порастом саобраћаја и да учврсти своје место у процесу регионалне интеграције.

ВЕЗЕ СА ДРЖАВНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА

Слика 1. Шематски приказ - Везе са државним институцијама

КЛ д.о.о. је као пружалац услуга у ваздушној пловидби одвојена од регулаторних органа. Надлежни регулаторни органи су Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије и Агенција за цивилно ваздухопловство Црне Горе. Ови регулаторни органи су надлежни за ваздухопловну регулативу, безбедносни надзор, сертификацију, издавање дозвола, безбедносне препоруке и наредбе, испитивање ваздухопловних инцидената и удеса.

Интерни акти КЛ д.о.о. као што су Уговор о оснивању, Правилник о рачуноводству и рачуноводственим политикама и Колективни уговор, су у складу са актуелном законском регулативом Републике Србије и државе Црне Горе.

ЧЛАНСТВО У МЕЂУНАРОДНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

КЛ д.о.о. је чланица најважнијих међународних ваздухопловних организација у којима активно представља Републику Србију и државу Црну Гору:

- Европска агенција за безбедност ваздушне пловидбе – Eurocontrol (The European Organization for the Safety of Air Navigation) од 2005. године,
- Централне службе за наплату рутних накнада – CRCO (Central Route Charge Office) од 2007. године,
- Међународне организације за цивилно ваздухопловство – ICAO (International Civil Aviation Organization) и
- Европске конференције за цивилно ваздухопловство – ECAC (European Civil Aviation Conference).

КЛ д.о.о. је такође чланица:

- Међународног удружења пружалаца услуга у ваздушној пловидби – CANSO (Civil Air Navigation Services Organization) и
- Међународног удружења авио превозника – IACA (International Air Carrier Association).

МИСИЈА

НАША МИСИЈА ЈЕ ПРУЖАЊЕ КВАЛИТЕТНИХ УСЛУГА У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ ЦИВИЛНИМ И ВОЈНИМ ВАЗДУХОПЛОВИМА РАДИ ОДРЖАВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА БЕЗБЕДНОГ, РЕДОВНОГ И ЕКСПЕДИТИВНОГ ОДВИЈАЊА ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА У ВАЗДУШНОМ ПРОСТОРУ FIR/UIR БЕОГРАД, КАО И У ВАЗДУШНОМ ПРОСТОРУ ДРУГИХ ДРЖАВА НА ОСНОВУ МЕЂУДРЖАВНИХ УГОВОРА, ПРУЖАЊЕ КВАЛИТЕТНЕ ОБУКЕ ВАЗДУХОПЛОВНОГ ОСОБЉА И КАЛИБРАЖЕ УРЕЂАЈА И СИСТЕМА ИЗ ВАЗДУХА. ЗАЈЕДНО СА НАШИМ РЕГИОНАЛНИМ И ПАН-ЕВРОПСКИМ ПОСЛОВНИМ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИМ ПАРТНЕРИМА РАДИМО НА УСПОСТАВЉАЊУ ЈЕДИНСТВЕНОГ ЕВРОПСКОГ НЕБА – SES (SINGLE EUROPEAN SKY) И ИЗГРАДЊИ РЕГИОНАЛНИХ ФУНКЦИОНАЛНИХ БЛОКОВА ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА – FABS (FUNCTIONAL AIRSPACE BLOCKS).

ВРЕДНОСТИ

КВАЛИТЕТ И ЕФИКАСНОСТ	Обезбеђујемо висок квалитет пружања услуга у ваздушној пловидби на безбедан и ефикасан начин
ЕКОЛОГИЈА	Активно подржавамо иницијативе и програме који су развијени у циљу смањења негативног утицаја авио индустрије на околину
САРАДЊА	Поклањамо велику пажњу сарадњи са домаћим и међународним партнерима у складу са нашом визијом и мисијом
ИНОВАЦИЈА	Тежимо да применимо технолошко-оперативне иновације у циљу развијања јединственог система управљања ваздушним саобраћајем за цивилне и војне кориснике
РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА	Улажемо у одржавање и развој компетентности запослених кроз стално школовање и усавршавање
РАВНОПРАВНОСТ ЗАПОСЛЕНИХ	Посвећени смо обезбеђивању и унапређењу здраве и безбедне радне средине, поштовању права запослених, равноправности полова и унапређењу услова рада

ВИЗИЈА

НАША ВИЗИЈА ЈЕ ДА БУДЕМО ВОДЕЋИ ПРУЖАЛАЦ УСЛУГА У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ У РЕГИОНУ, КАО И ПРЕФЕРИРАНИ ПАРТНЕР МЕЂУ НАШИМ КОРИСНИЦИМА И ДРУГИМ ПОСЛОВНИМ САРАДНИЦИМА.

СТРАТЕГИЈА

КЛ д.о.о. је дефинисала своју стратегију усмеравајући материјалне, финансијске и људске ресурсе на испуњењу јасно дефинисане визије и прилагођавајући правац развоја организације захтеваним стандардима и променама у окружењу. Стратегија КЛ д.о.о. је усаташена са Eurocontrol ATM 2000+ стратегијом, Европским планом конвергенције и имплементације – ECIP (Eurocontrol Convergence and Implementation Plan), визијом и захтевима SES.

КЛ д.о.о. је у потпуности свесна колико је важно да се развије јасна и ефикасна организациона структура, која подразумева израду организационих процеса, развој поузданих и компетентних људских ресурса, одржавање ефикасног система функционисања и примену иновативних процеса.

Стратешки циљеви КЛ д.о.о. узимају у обзир константно унапређење пружања услуга у ваздушној пловидби, организациони и технолошки развој, а подразумевају:

- Стицање сертификата за пружање услуга у складу са захтевима корисника,
- Одржавање и унапређење нивоа безбедности у пружању услуга,
- Усклађивање капацитета система пружања услуга у складу са захтевима корисника,
- Постизање високог нивоа ефикасности у пословању,
- Пун допринос очувању и заштити животне средине,
- Одржавање дефинисаног нивоа квалитета,
- Усклађивање пословања са ECIP и SES регулативом и
- Развој и управљање људским ресурсима.

АТМ СИСТЕМ

Успешан пословни развој захтева мултидисциплинарни приступ у циљу стварања јасне и свима разумљиве стратегије која ће унапредити и усмерити пословање у жељеном правцу, уз стално ангажовање и посвећеност високо стручног особља које је у стању да иде у корак са будућим захтевима.

Интеграција целокупног система управљања ваздушним саобраћајем у европски АТМ систем који се непрекидно развија, је велики изазов на коме је КЛ д.о.о. успешно радила и у 2008. години. Као и претходних година, значајна пажња посвећена је SES имплементацији. Током 2008. године објављен је други пакет регулаторних предлога у оквиру овог пројекта (SES пакет II) чији је циљ унапређење и побољшање безбедности, смањење трошкова и смањење кашњења у ваздушном саобраћају. Неки од садржаја SES пакета II о којима КЛ д.о.о. води рачуна су:

- Амандмани на регулативе (ЕЦ) бр. 549/2004, (ЕЦ) бр. 550/2004, (ЕЦ) бр. 551/2004, (ЕЦ) No. 552/2004,
- АТМ Мастер план,
- Амандмани на регулативе (ЕЦ) бр. 216/2008, која се односи на Европску агенцију за безбедност ваздушног саобраћаја – EASA (European Aviation Safety Agency) и
- Мере за повећање капацитета аеродрома.

Пројекат будуће модернизације и унапређења система управљања ваздушним саобраћајем је усаглашен са SESAR пројектом чији је основни циљ развој и имплементација нове генерације европског система управљања ваздушним саобраћајем.

Представници КЛ д.о.о. су активно укључени у рад централне групе за имплементацију првог алата за АТЦ подршку – FASTI (First ATC Support Tools Implementation), почев од њеног формирања у 2005. години. FASTI ће, као аутоматизована подршка, обезбедити контролорима летења побољшања у оперативном раду приликом обављања њихових задатака (уочавање конфликта, планирање, координација, мониторинг и слично). Такође, FASTI ће допринети и унапређењу безбедности и повећању капацитета, а самим тим и имплементацији SES регулатива. FASTI радионица за нове чланове организована је 27. и 28. новембра 2008. године у Београду. Поред тога, крајем 2008. године, направљене су и полазне основе за потписивање документа

Подршка у имплементацији FASTI – План управљања пројектом (Фаза 1) између Eurocontrol и КЛ д.о.о.

КЛ д.о.о. активно ради на имплементацији концепта о Флексибилној употреби ваздушног простора – FUA (Flexible Use of Airspace), који ће довести до повећања капацитета целокупног система ваздушног саобраћаја и донети одређене предности цивилним и војним корисницима. У оквиру КЛ д.о.о. развијена је идеја о креирању специјализоване организационе јединице у којој би радили војни и цивилни експерти. Радионица о флексибилној употреби ваздушног простора организована је у Центру обласне контроле летења Београд, 19. јуна 2008. године, уз присуство представника Eurocontrol, КЛ д.о.о., Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије и Министарства одбране Републике Србије.

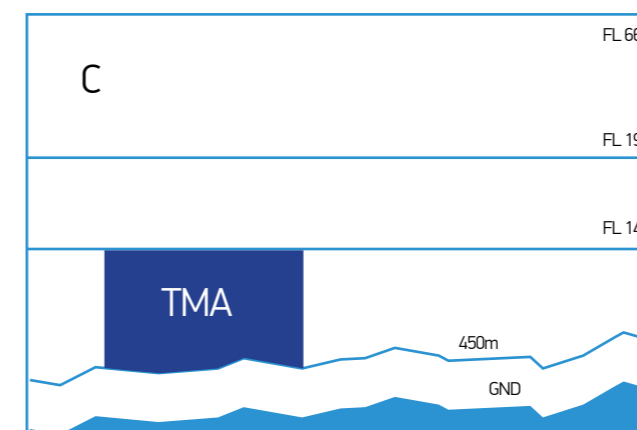
САОБРАЋАЈ

ВАЗДУШНИ ПРОСТОР

Београд FIR/UIR који укључује ваздушни простор Србије и Црне Горе, окружен је са FIR-овима осам држава: Тирана FIR (Албанија), Бриндизи FIR (Италија), Сарајево FIR (Босна и Херцеговина), Загреб FIR (Хрватска), Будимпешта FIR (Мађарска), Букурешт FIR (Румунија), Софија FIR (Бугарска), и Скопље FIR (Македонија).

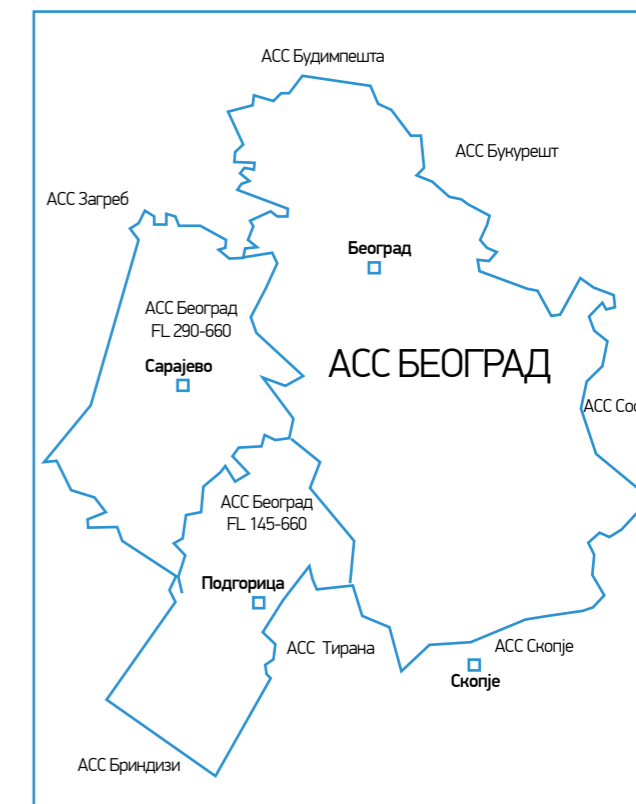
КЛ д.о.о. је одговорна за пружање навигационих услуга у простору који има површину од 144.676 квадратних километара, на територији Републике Србије, државе Црне Горе, делу ваздушног простора изнад Јадранског мора, као и 55% горњег ваздушног простора изнад територије Босне и Херцеговине.

Ваздушни простор је подељен на неконтролисани и контролисани. Неконтролисани ваздушни простор (слој слободног летења) се протеже од површине земље до висине од 450m, изван контролисаних аеродромских зона (CTR). Ваздушни простор између FL195 и FL660 је контролисан, и класификован као ICAO класа C. Ваздушни простор испод FL195 је тренутно у фази класификације.

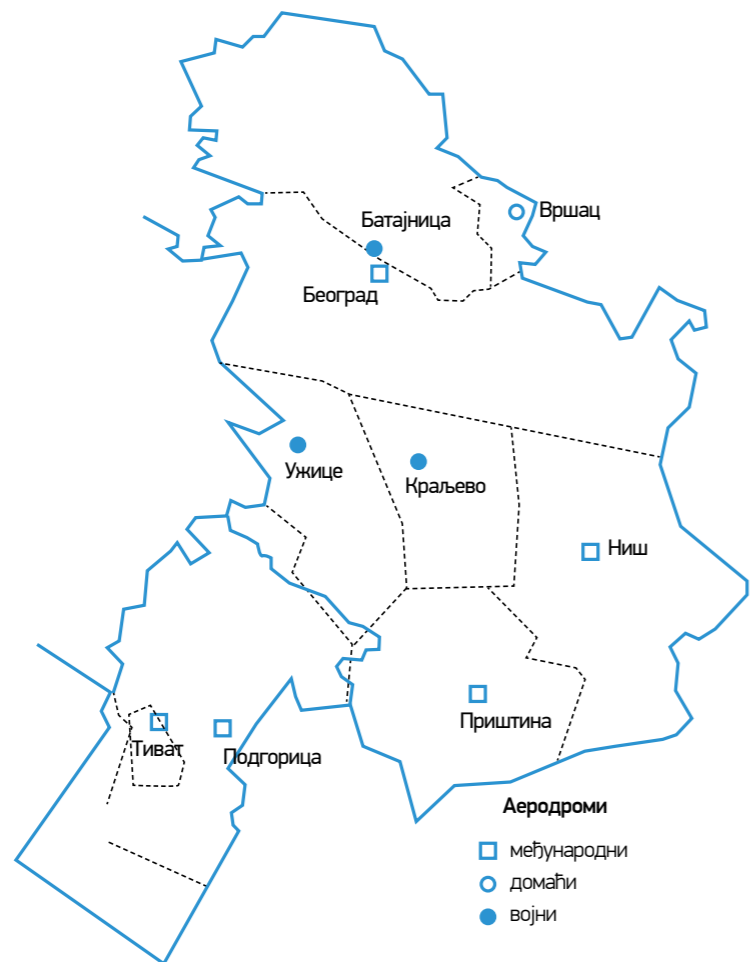

Слика 3. Класификација ваздушног простора

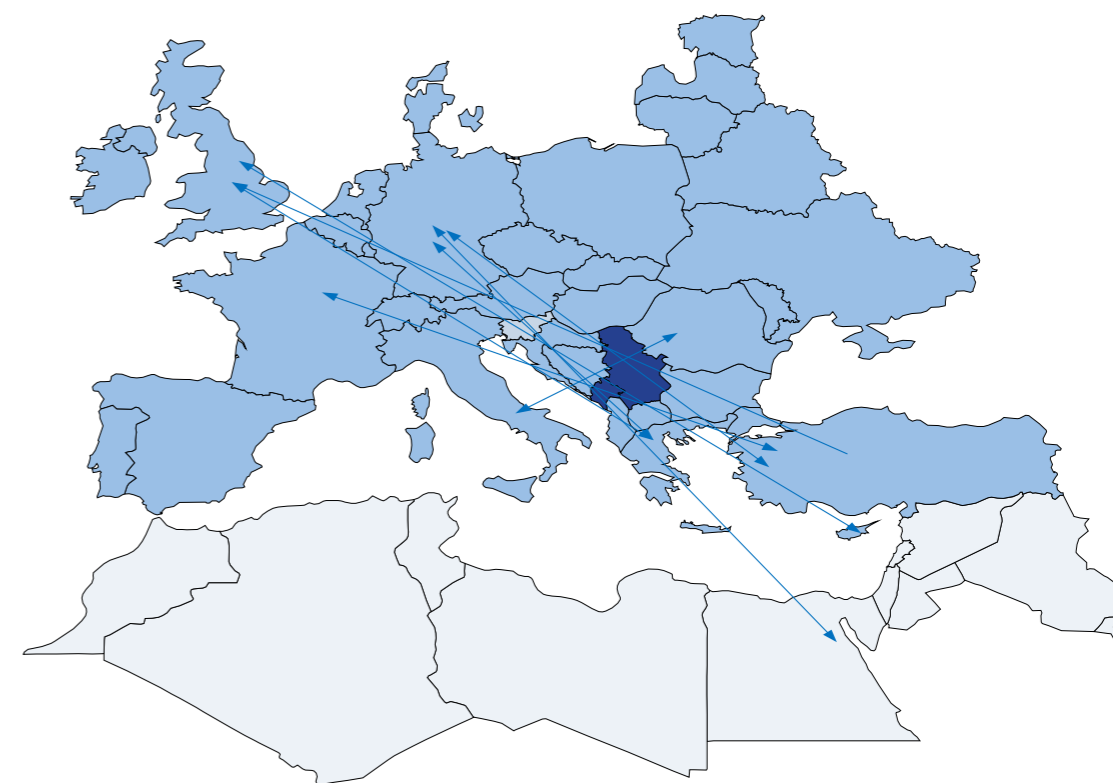
Центар обласне контроле летења, који се налази на Аеродрому Никола Тесла у Београду, пружа рутне услуге између FL145 и FL660. Центар има могућност да обезбеди пружање рутних услуга кроз 12 сектора. Ваздушни простор у надлежности КЛ д.о.о. је подељен на две терминалне и осам аеродромских контрола летења. Терминална контрола летења Београд обухвата аеродромске контроле летења Београд, Батајница, Вршац, Краљево, Ниш и Поникве, док Терминална контрола летења Подгорица обухвата аеродромске контроле летења Подгорица и Тиват. Доња граница свих терминала је 450m, а горња граница је FL145.

Слика 4. Простор надлежности ЦОКЛ Београд

Слика 5. Аеродроми у надлежности КЛ д.о.о.

Слика 6. Најпрометнији токови саобраћаја у 2008. години

АЕРОДРОМИ

У простору надлежности КЛ д.о.о. се налазе девет аеродрома (6 цивилних и 3 војна):

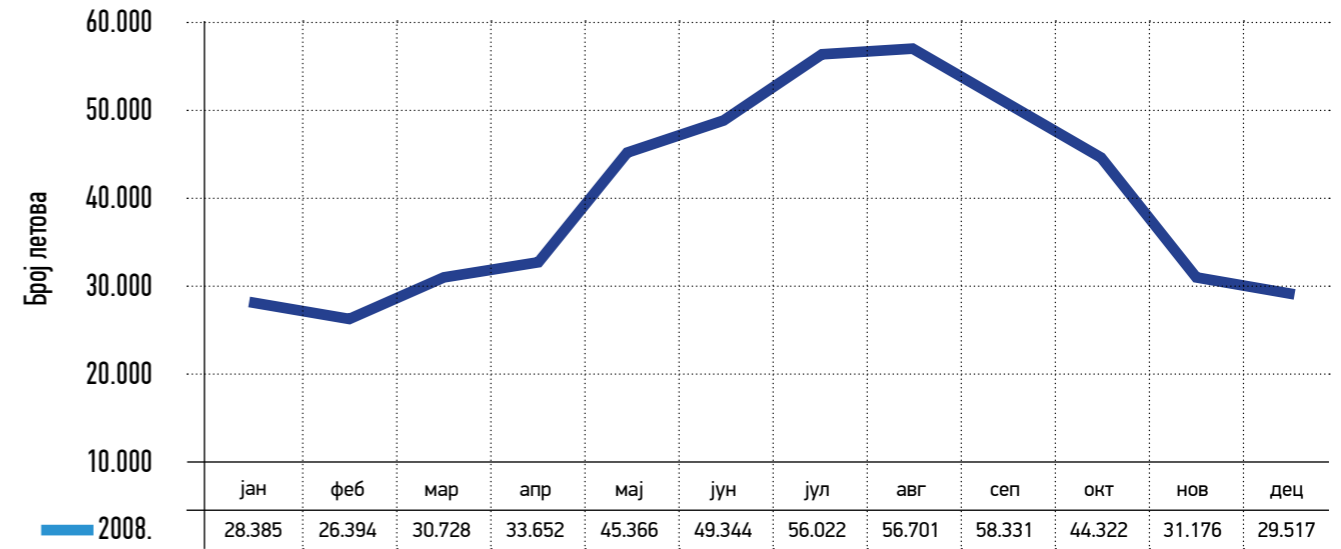
- Аеродром Никола Тесла (Београд),
- Аеродром Подгорица (Подгорица),
- Аеродром Тиват (Тиват),
- Аеродром Константин Велики (Ниш),
- Аеродром Вршац (Вршац),
- Аеродром Поникве (Ужице),
- Аеродром Лаћевци (Краљево),
- Аеродром Батајница (Батајница) и
- Аеродром Приштина (Приштина).

Највећи од поменутих аеродрома је Аеродром Никола Тесла у Београду и на њему је у 2008. години реализовано 68% саобраћаја у терминалу. Аеродром у Подгорици је учествовао са 17%, док је на тиватском аеродрому реализовано 13% саобраћаја, са највећим бројем летова у периоду од јуна до септембра, када је реализовано више од 60% саобраћаја. Иако је на нишком аеродрому реализовано само 1% саобраћаја, овај аеродром има велики потенцијал да у наредном периоду повећа број летова. Највише школских и спортских VFR летова се реализује са вршачког аеродрома, док се батајнички аеродром користи у војне сврхе, али је у перспективи његово отварање и за цивилни саобраћај.

ПОДАЦИ О САОБРАЋАЈУ

Ваздушни простор у надлежности КЛ д.о.о. налази се у средишту регионалних токова, што се може сматрати једним од основних разлога израженог пораста саобраћаја забележеног у претходним годинама. Овај ваздушни простор углавном укључује северозападно-југоисточне токове саобраћаја (и обрнуто), са варијабилном дистрибуцијом саобраћаја у току године - највише летова се обави у летњим месецима услед повећаног броја туристичких путовања. Приближно 60% саобраћаја се реализује између земаља Централне и Западне Европе и туристичких дестинација у Турској, Грчкој и Египту.

Реализовани обим саобраћаја у ваздушном простору надлежности КЛ д.о.о. у 2008. години је остварен у оквирима прогнозираних вредности. Укупно је забележено 481.936 летова, што представља пораст од 8,6% у односу на 2007. годину. Посматрајући околни регион, саобраћај у надлежности КЛ д.о.о. је остварио највећи пораст у 2008. години, бележећи преко 38.000 летова више него у 2007. години. На основу статистичких података, број летова у периоду од 2003. до 2008. године је повећан за 92%.

Слика 9. ЦОКЛ Београд - сезонски карактер саобраћаја

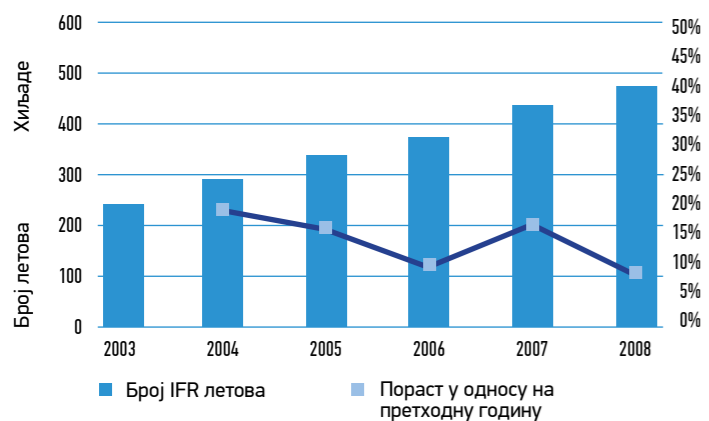
С обзиром на то да је током 2008. године светску економију и ваздухопловну индустрију погодила економска криза, пораст саобраћаја у 2008. години није био изражен као претходних година, али је значајан раст ипак остварен. Авио превозници су смањили број летова и трошкове, најавили смањење броја запослених, а произвођачи ваздухоплова су смањили производњу. Авио компаније су оствариле веома лоше финансијске резултате. И поред овакве ситуације, саобраћај у надлежности КЛ д.о.о. је забележио пораст, за разлику од већине европских земаља.

Највећи пораст у односу на 2007. годину бележе прелети 8,8%, затим међународна полетања и слетања 8%, па локални летови 5,8%. Слика 8. приказује процентуалну заступљеност врста летова у укупном саобраћају.

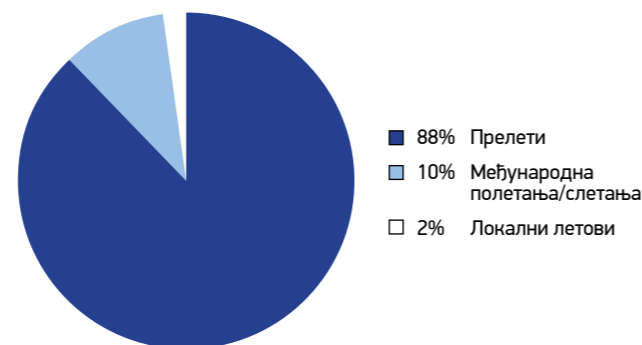
Највећи број летова је реализован у летњим месецима, нарочито у јулу и августу. У том периоду дневни број летова је удвостручен у односу на остали део године.

Ако посматрамо расподелу летова по категоријама, већину од укупног саобраћаја чине редовни летови, који бележе пораст од приближно 8% у 2008. години. Највећи пораст бележе low-cost летови, 26% у односу на претходну годину. Следећа слика приказује учешће одређених категорија у укупном саобраћају према STATFOR.

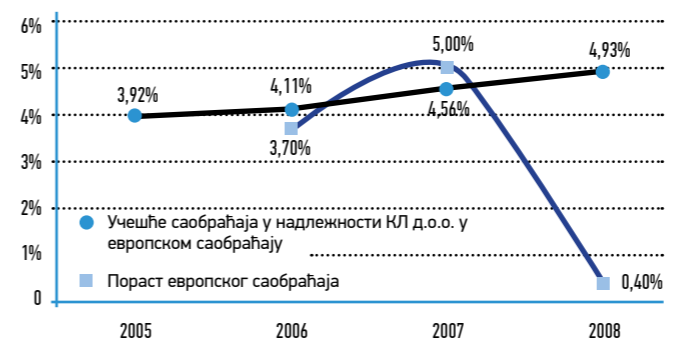
Учешће саобраћаја у простору надлежности КЛ д.о.о. у европском саобраћају се повећава из године у годину. Највеће учешће од 6,3%, забележено је у августу месецу 2008. године (извор података Eurocontrol јединица за статистику и прогнозе – STATFOR (Eurocontrol Air Traffic Statistic Forecast Unit)).

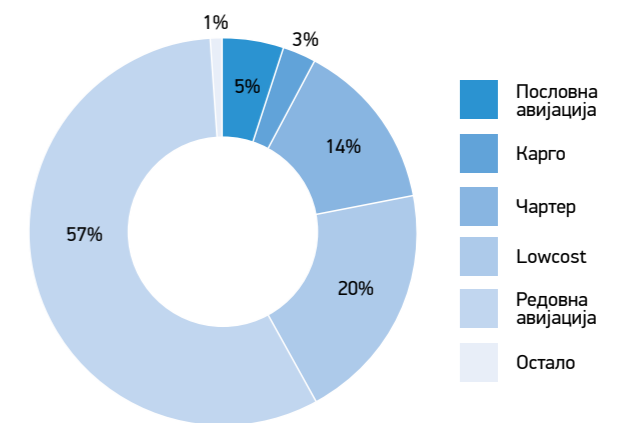
Слика 7. ЦОКЛ Београд - број летова по годинама

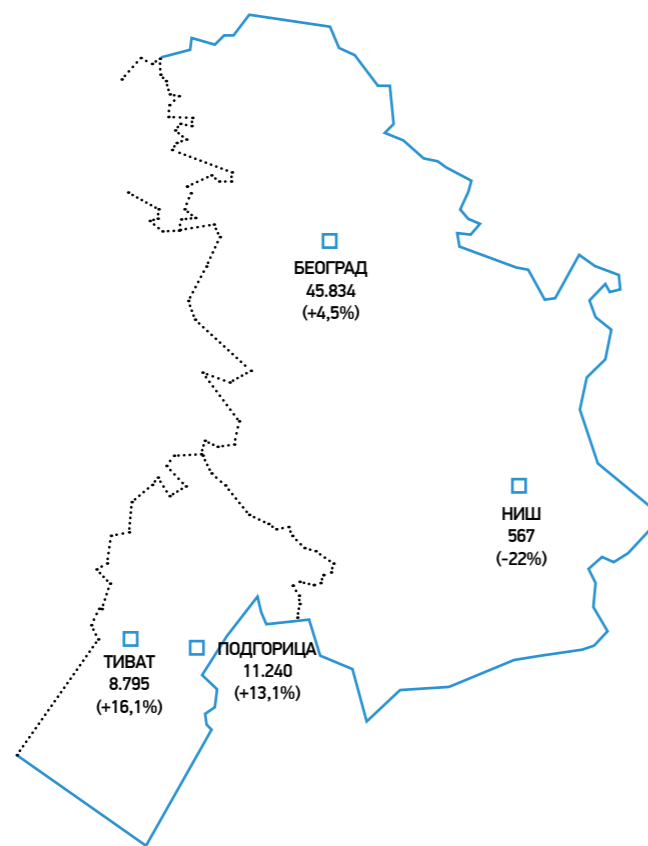
Слика 8. Процентуална заступљеност врста летова у укупном саобраћају

Слика 10. Учешће саобраћаја у надлежности КЛ д.о.о. у европском саобраћају и пораст европског саобраћаја у односу на претходну годину

Слика 11. ЦОКЛ Београд - учешће појединих категорија у укупном саобраћају

Слика 12. ЦОКЛ Београд - међународни аеродроми

РУТНА МРЕЖА И КАПАЦИТЕТ ВАЗДУШНОГ ПРОСТОРА

У 2008. години забележено је укупно 66.436 полетања и слетања на четири међународна аеродрома у Србији и Црној Гори. Саобраћај на Аеродрому Никола Тесла у Београду је забележио пораст од 4,5%, док тиватски аеродром бележи знатно повећање од 16,1%, које прати и подгорички аеродром са 13,1%. Београдски аеродром је опслуживао преко 400 различитих авио превозника, од којих 70 обавља око 97% саобраћаја. Нишки аеродром бележи пад саобраћаја у 2008. години. Из свега наведеног се може закључити да укупан број полетања и слетања на међународним аеродромима у надлежности КЛ д.о.о. у 2008. години бележи пораст од 7%.

КЛ д.о.о. је предузела потребне мере како би обезбедила да систем поседује капацитет и издржљивост за безбедан и поуздан начин рада. Нови ваздушни пут Y/UY575 (VAGEN – EKSER – GOLIP – BEO) уведен је 13. марта 2008. године заједно са скупом RAD рестрикција са оперативним циљем да наведе авио превозице да користе најкраће расположиве рутне опције у плану лета. Уведене мере показале су значајан утицај у повећању капацитета сектора, због смањења непотребних конфликта и побољшаног управљања протоком саобраћаја. Као резултат тога, КЛ д.о.о. није имала проблема са капацитетом у 2008. години. Штавише, према најновијем Локалном плану конвергенције и имплементације (LCIP), КЛ д.о.о. не предвиђа недостатак капацитета у наредних 5 година. У Прилогу број 3 су приказане карте доњег и горњег дела ваздушног простора.

КАШЊЕЊА

Систем управљања ваздушним саобраћајем КЛ д.о.о. је, без обзира на значајан пораст саобраћаја током 2008. године, успешно апсорбовао ово повећање. Кашњења за које је КЛ д.о.о. била одговорна, су била занемарљива. Нека од кашњења се могу приписати активирању војних области, али је овај проблем био брзо решен у сарадњи са Централном јединицом за управљање протоком – CFMU (Central Flow Management Unit). Установљене су одребене процедуре, тако да је кашњење услед војних активности сведено на нулу. КЛ д.о.о. планира да у наредним годинама примени политику нултог кашњења.

ЕКОЛОГИЈА

Научна истраживања су показала да ваздухопловна индустрија има велики утицај на климу и да њене активности између 4% и 9% учествују у климатским променама. Емисија штетних гасова од авиона се највише реализује на великим висинама. Научна истраживања су показала да ова емисија штетних гасова знатно утиче на климу.

КЛ д.о.о. посвећује велику пажњу заштити животне околине. Коришћењем директних рута кад год је то могуће и увођењем нових, краћих рутних опција, КЛ д.о.о. је допринела повећању ефикасности, смањењу просечне потрошње горива по лету, односно смањењу емисије штетних гасова. Ове мере су допринеле уштеди од 0,4 NM до 5,5 NM у дужини појединачног лета.

Укупне уштеде у дужини и времену летења, потрошњи горива и емисији CO₂ у 2008. години су приказане у следећој табели:

	Растојање (NM)	Време летења (минути)	Гориво (t)	CO ₂ (t)
Уштеде у 2008. години	96.018	12.802	534	1.655

Табела 2. Уштеде у дужини и времену летења, потрошњи горива и емисија CO₂

РУТНЕ НАКНАДЕ

Јединица рутне накнаде

Јединица рутне накнаде (unit rate), поред тежине ваздухоплова и пређеног растојања, је основа за обрачун накнаде за пружене услуге контроле летења. Јединицу рутне накнаде сваке године одређују земље чланице Eurocontrol, на основу прогнозираних трошкова за пружање услуга контроле летења, као и прогнозираног броја реализованих сервисних јединица. Србија и Црна Гора је постала чланица CRCO у јулу 2007. године, од када ова организација врши фактурисање и наплату рутних накнада за КЛ д.о.о. као и за остале земље чланице.

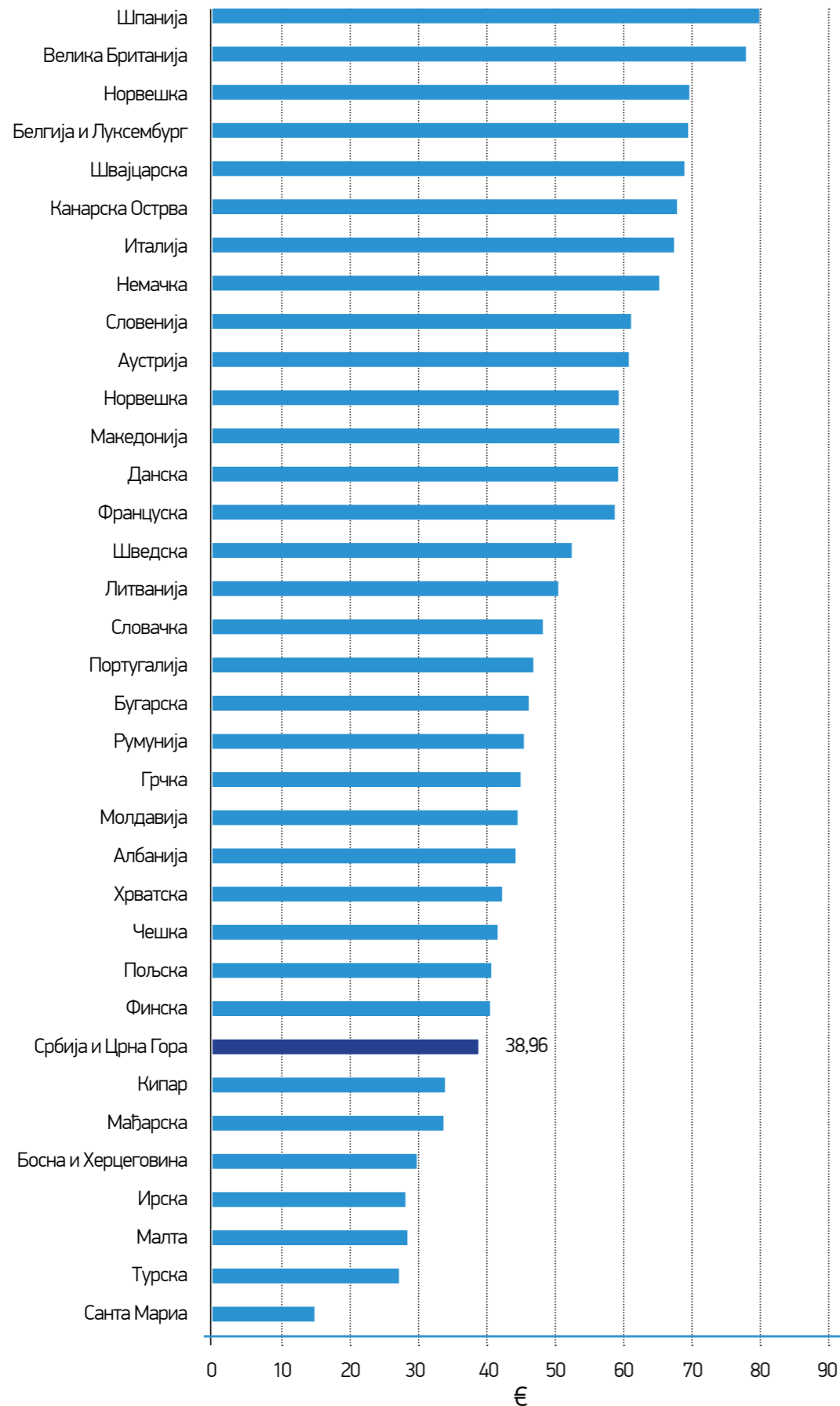
У 2008. години, јединица рутне накнаде за Србију и Црну Гору је износила 38,96 евра, што је једна од најнижих јединица у Европи. (само је 7 од 36 земаља које учествују у Eurocontrol систему наплате имало нижу вредност рутне накнаде од Србије и Црне Горе). КЛ д.о.о. је користила своје ресурсе врло ефикасно и зато је била у могућности да јединицу рутне накнаде одржи стабилном.

Следећа слика приказује две вредности јединице рутне накнаде у 2008. години: основну (вредност која се одређује на годишњем нивоу), и вредност која се прилагођава месечно, на основу кретања домаће валуте у односу на евро.

Слика 13. Вредност јединице рутне накнаде у 2008. години

Вредност јединице рутне накнаде у 2008. години за сваку земљу чланицу EUROCONTROL је приказана на следећој слици:

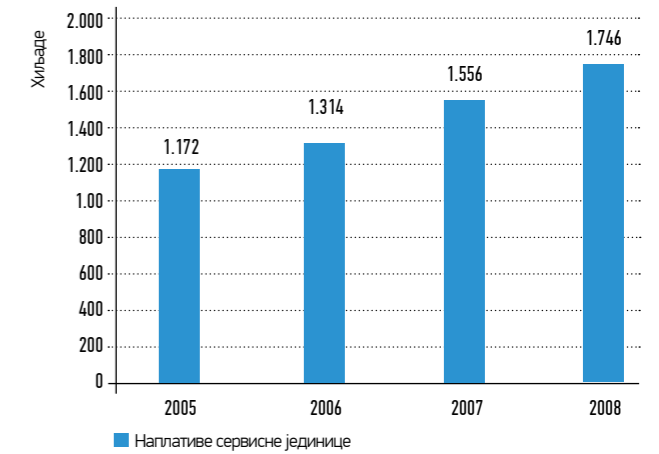
Слика 14. Јединица рутне накнаде у 2008. години по земљама

СЕРВИСНЕ ЈЕДИНИЦЕ

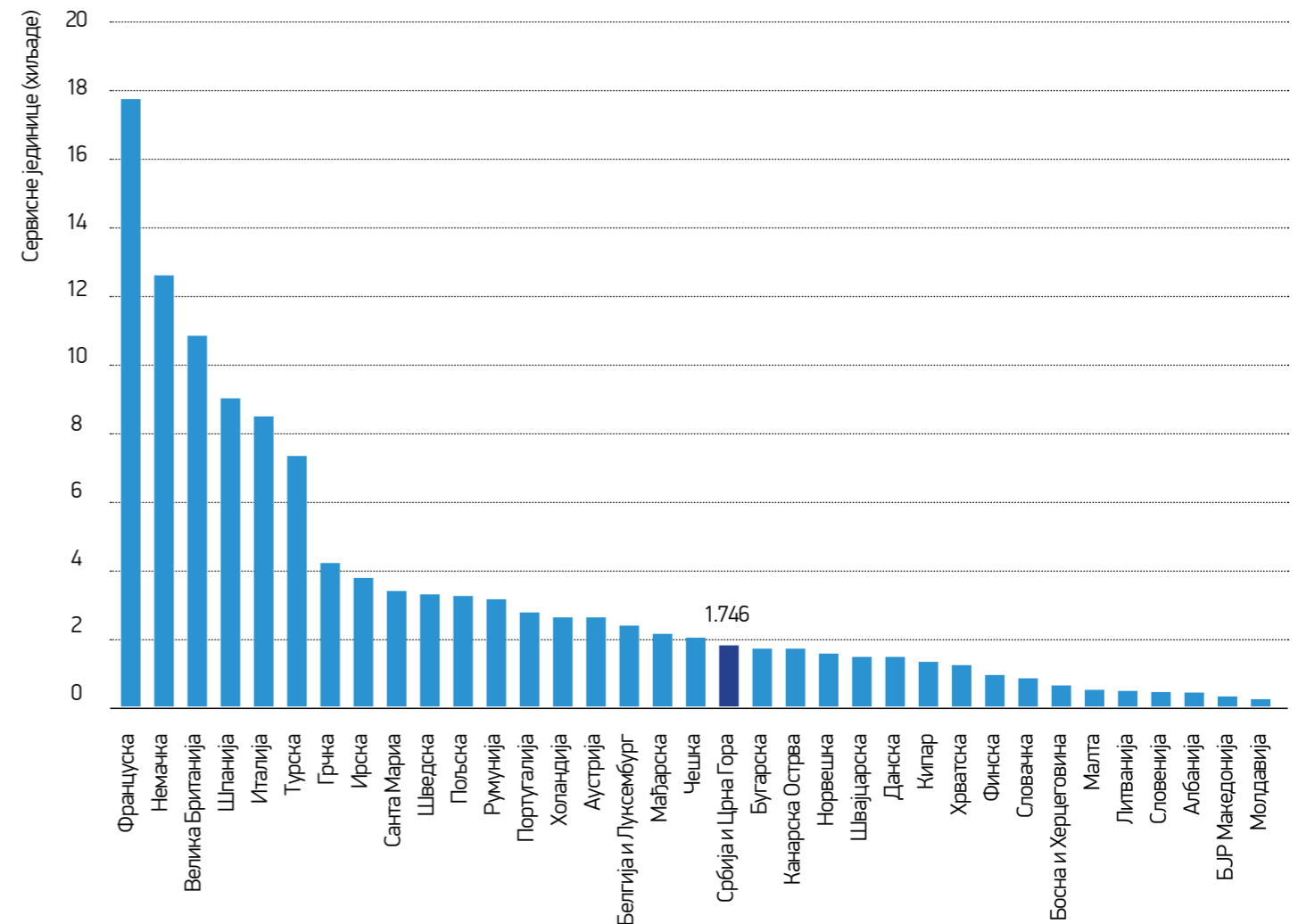
Поред јединице рутне накнаде, други чинилац од кога зависи вредност наплаћене накнаде за пружене услуге контроле летења је сервисна јединица (service unit). Сервисна јединица представља производ два фактора: растојања по великом кругу које авион прелети дељено са 100, и квадратног корена максималне тежине ваздухоплова у полетању – MTOW (Maximum Take-off Weight) подељено са 50.

Број сервисних јединица за летове у простору надлежности КЛ д.о.о. у 2008. години је износио 1.747.513 од чега је наплативих сервисних јединица било 1.745.856 што представља повећање од 12% у односу на претходну годину. Слика 15. десно, приказује број наплативих сервисних јединица (chargeable service units) од 2005. до 2008. године.

На основу броја сервисних јединица у 2008. години, Република Србија и држава Црна Гора су на 19. месту од 35 земаља за које CRCO врши фактурисање и наплату рутних накнада.

Слика 15. Број сервисних јединица по годинама

Слика 16. Број сервисних јединица у 2008. години по земљама

ТЕРМИНАЛНЕ НАКНАДЕ

Терминална накнада се обрачунава за пружене услуге контроле летења за ваздухоплове који полећу са или слећу на аеродроме у Београду, Нишу, Подгорици, Тивту и Вршцу.

Терминална накнада се обрачунава у складу са следећом формулом:

$$R = p \times t$$

где је R – накнада, t – коефицијент за обрачун накнаде и p – фактор тежине.

Фактор тежине за IFR летове се израчунава тако што се број тона максималне сертифициване масе у полетању – MTOM (Maximum Take-off Mass), која је уписана у уверењу о пловидбености, приручнику за летење или неком другом званичном документу, подели са бројем 50 и добијени количник степенује експонентом 0,7:

$$p = (MTOM/50)^{0,7}$$

Фактор тежине за VFR летове се израчунава као квадратни корен количника који се добије када се број тона максималне сертифициване масе у полетању (MTOM), која је уписана у уверењу о пловидбености, приручнику за летење или неком другом званичном документу подели са бројем 50:

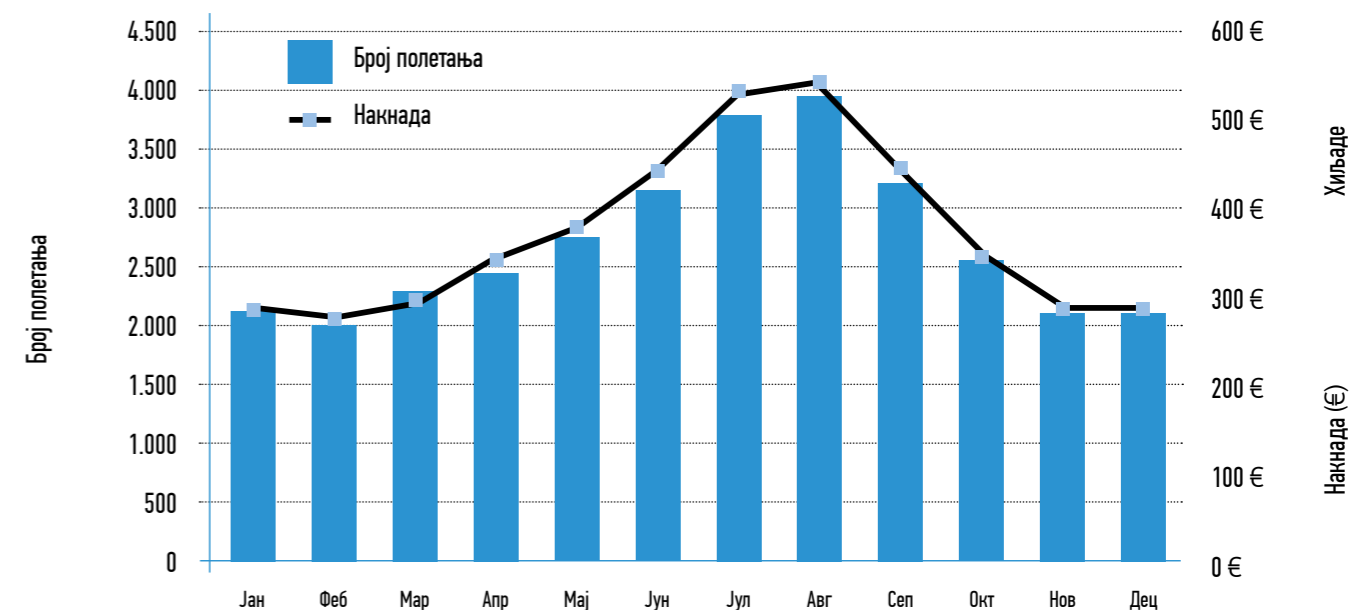
$$p = \sqrt{\frac{MTOM}{50}}$$

Коефицијент за обрачун накнаде (t) износи:

за IFR летове за ваздухоплове са максималном сертифициваном масом у полетању (MTOM) од:

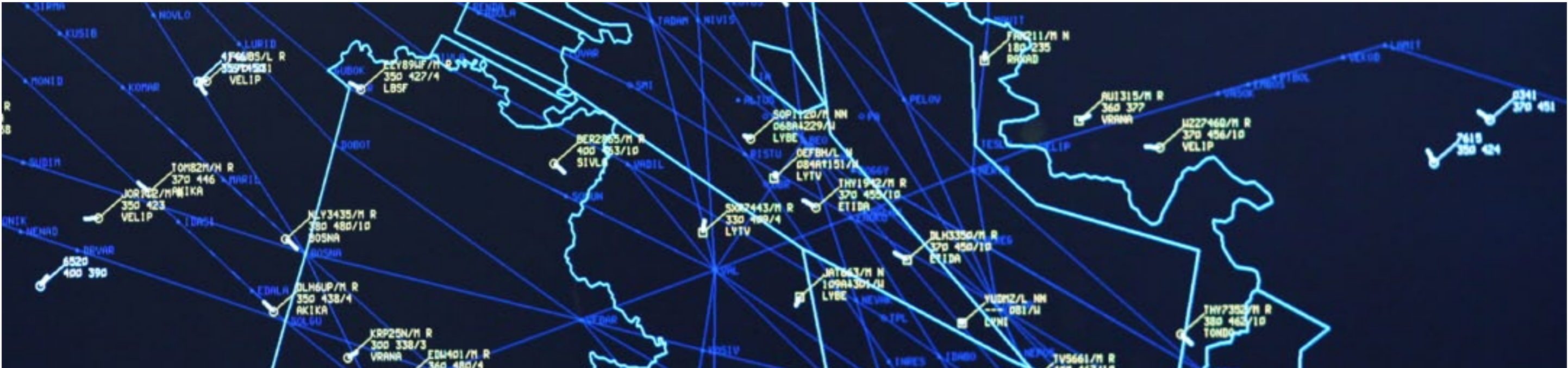
- 2 – 10 тона 90 евра,
- 10 и више од 10 тона 175 евра и
- за VFR летове 50 евра.

У 2008. години реализовано је укупно 32.637 полетања на основу чега је фактурисано 4.452.147 евра. Највећи број полетања је реализован у летњим месецима на тиватском и осталим аеродромима ка дестинацијама у Грчкој, Турској и Египту.

Слика 17. Број полетања и накнаде у 2008. години

ПРЕГЛЕД ДЕЛАТНОСТИ

Слика 18. Стари оперативни концепт у Центру обласне контроле летења

Слика 19. Нови оперативни концепт у Центру обласне контроле летења

ПРЕГЛЕД ДЕЛАТНОСТИ

ОСНОВНА ДЕЛАТНОСТ КЛ Д.О.О. ЈЕ ПРУЖАЊЕ УСЛУГА У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ КОЈЕ ПОДРАЗУМЕВАЈУ:

- УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ (УСЛУГЕ У ВАЗДУШНОМ САОБРАЋАЈУ, УПРАВЉАЊЕ ПРОТОКОМ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА И УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ ПРОСТОРОМ),
- УСЛУГЕ КОМУНИКАЦИЈЕ, НАВИГАЦИЈЕ И НАДЗОРА,
- УСЛУГЕ ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА И
- ВАЗДУХОПЛОВНЕ МЕТЕОРОЛОШКЕ УСЛУГЕ.

ОСИМ УСЛУГА У ВАЗДУШНОЈ ПЛОВИДБИ КЛ Д.О.О. ПРУЖА И СЛЕДЕЋЕ УСЛУГЕ:

- КАЛИБРАЖА ЗРНС ИЗ ВАЗДУХА,
- ОБУКА,
- ИЗРАДА НАВИГАЦИОНИХ ПОСТУПАКА И ПРОЦЕДУРА И
- КАРТОГРАФИЈА.

УПРАВЉАЊЕ ВАЗДУШНИМ САОБРАЋАЈЕМ

Основни приоритет управљања ваздушним саобраћајем је пружање услуга у ваздушном саобраћају у простору надлежности и на контролисаним аеродромима КЛ д.о.о. на безбедан, редован и ефикасан начин. Управљање ваздушним саобраћајем у КЛ д.о.о. је базирано на технологији која прати актуелне стандарде из области ваздухопловне индустрије подразумевајући имплементацију најновијих система. Такви системи подразумевају сигурносне мреже и функцију размене података на вези – OLDI (On-Line Data Interchange) и обезбеђују ефикасно суочавање са очекиваним порастом саобраћаја у будућем периоду.

КЛ д.о.о. поклања посебну пажњу дизајнирању ваздушног простора и развоју рутне мреже водећи рачуна о њиховом утицају на окружење. Представници КЛ д.о.о. су активно учествовали на неколико међународних и регионалних састанака који су се бавили питањима дизајнирања ваздушног простора и развојем рутне мреже:

- Састанак подгрупе за развој рутне мреже (63., 64. и 65. састанак),
- Регионални састанак Југоисточне Европе (6. и 7. састанак).

Знање и искуство које се добија праћењем оваквих активности, КЛ д.о.о. користи да обезбеди оптималан капацитет ваздушног простора, да кашњења одржи на нивоу од 0 минута, као и да побољша рутну мрежу и на тај начин пружи нове рутне могућности повећавајући ефикасност летења у простору своје надлежности.

Такође, 8. маја 2008. године уведене су побољшане SID и STAR процедуре заједно са препорученим VFR рутама у ТМА/CTR Подгорица и Тиват. Ова унапређења су довела до раздвајања VFR и IFR летења, обезбеђујући бољи проток ваздушног саобраћаја. Редизајнирана привремено издвојена зона O3 (TSAO3) уведена 28. августа 2008. године, омогућава испуњавање свих захтева за извођење војне обуке, без прекидања важних саобраћајних токова. Након јасно дефинисаних циљева и утврђених системских потреба, 8. априла 2008. године у ЦОКЛ Београд је уведен нови оперативни концепт који узима у обзир:

- Пораст саобраћаја,
- Конзистентност оперативног система са суседним центрима обласне контроле летења,
- Прелазак на систем FAMUS и
- Хармонизацију са FASTI оперативним концептом и ЕС директивом 2006/23.

Стари оперативни концепт у Центру обласне контроле летења Београд био је базиран на дугогодишњем искуству и провереним процедурама подразумевајући следеће позиције: асистент (ASS), процедурални (PROC) и радарски контролор летења-извршни (EXE).

Нови оперативни концепт у Центру обласне контроле летења подразумева следеће радне позиције: радарски контролор летења-планер (PC), радарски контролор летења-извршни (EC), као и позицију асистента (ASS) у случају потребе.

Слика 20. GND позиција

Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије је у 2008. години издао дозволу за коришћење Аеродрома Никола Тесла за рад у условима смањене видљивости CAT II, CAT IIIa и CAT IIIb за смер прилажења 12, након констатације да КЛ д.о.о. испуњава све захтеване услове.

Представници КЛ д.о.о. били су ангажовани на испуњавању различитих активности које су претходиле имплементацији CAT IIIb на Аеродрому Никола Тесла, а то су:

- Имплементација и опремање радног места GND.
- Увођење фреквенције 118.300 MHz за оперативне потребе радног места GND.
- Израда и систематизација документације која се односи на техничка средства и системе у надлежности КЛ д.о.о., њихово одржавање и калибрисање.
- Израда поступака и процедура за рад у условима смањене видљивости, оперативних упутстава и процедура у случају отказа система. Материјал који се односи на процедуре у условима смањене видљивости објављен је у AIP Србије и Црне Горе (AD 4 LYBE и AD 2.22).

- Израда Споразума о координацији између ЈП Аеродром Никола Тесла и КЛ д.о.о.
- Израда и имплементација плана и програма обуке запослених за рад у условима смањене видљивости, као и провера степена оспособљености и обучености особља за вршење редовних послова у условима смањене видљивости.
- Спровођење обуке особља за рад на пулту даљинског надзора и управљања системима светлосног обележавања RWY и TWY на Аеродрому Никола Тесла.
- Провера рада ваздухопловног пристаништа у условима смањене видљивости кроз одговарајуће вежбе, у складу са предвиђеним процедурама за рад и поступцима координације између служби.

УСЛУГЕ КОМУНИКАЦИЈЕ, НАВИГАЦИЈЕ И НАДЗОРА

Услуге комуникације обухватају услуге говорне комуникације (земља-земља и ваздух-земља) и услуге преноса података (AFTN и OLDI).

Обласна ваздухопловно-техничка служба КЛ д.о.о. одговорна је за одржавање и пружање услуга говорне комуникације и пренос података за потребе обласне, прилазне и аеродромских контрола летења. Стратегија и процедуре које се користе при одржавању уређаја и система развијене су тако да се обезбеди максимално време доступности услуга комуникације.

КЛ д.о.о. обезбеђује услуге навигације у свим фазама лета ваздухоплова (прелети, прилаз, полетање и слетање). Навигациона инфраструктура за потребе прелета подразумева VOR/DME и NDB опрему. VOR/DME инфраструктура подржава RNAV операције, док NDB уређаји обезбеђују операције прелета државних ваздухоплова и цивилних ваздухоплова који немају модерну ваздухопловну опрему. Услуге надзора подразумевају генерисање и дистрибуцију радарских података оперативним јединицама КЛ д.о.о., као и екстерним корисницима. Тренутно, радарски подаци се добијају помоћу PSR и MSSR.

Ваздухопловно-техничка служба је константно ангажована на имплементацији нових захтева, стандарда и препорука, као и на примени међународних споразума, правилника и закона дефинисаних од стране ICAO, Eurocontrol и Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије и Агенције за цивилно ваздухопловство Црне Горе. Проучавање и праћење најновијих догађања и активности из домена пружања услуга комуникације, навигације и радарског осматрања, учешће у радним и корисничким групама које се активно баве поменутом проблематиком је јасно дефинисана мисија.

Током 2008. године комуникациона мрежа КЛ д.о.о. је проширена до нових локација, уведене су редувантне путање и врши се прелазак на пренос оптичким влакнима за сервисе који су критични за пружање услуга контроле летења (ваздух-земља говорна комуникација и радарски сензори). Постављена је основа за унапређење и проширење VHF/UHF радио мреже.

Поред тога, Ваздухопловно-техничка служба је активно укључена у FAMUS пројекат.

УСЛУГЕ ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА

КЛ д.о.о. пружа услуге ваздухопловног информисања за Србију и за Црну Гору у складу са ICAO стандардима и препорученом праксом, у циљу безбедне, редовне и ефикасне ваздушне пловидбе. Сви елементи Интегрисаног пакета ваздухопловних информација – IAIP (Integrated Aeronautical Information Package) доступни су следећим категоријама корисника: цивилним, војним, као и пилотима који лете по правилима визуелног летења. Стручњаци за ваздухопловно информисање врше вишеструке провере квалитета свих ваздухопловних информација, укључујући сирове податке и обрађене информације, које се припремају за објављивање и дистрибуцију.

Поред пружања потпуне оперативне услуге ваздухопловног информисања, AIS Србије и Црне Горе, кога представља Служба ваздухопловног информисања у КЛ д.о.о., стално учествује у европским иницијативама и активностима за унапређење AIS. Због тога је КЛ д.о.о. директно укључена у развој и примену међународне регулативе, стандарда и нових технологија прилагођених и применљивих у домену ваздухопловног информисања. Осим тога, КЛ д.о.о. објављује AIS Вести како би информисала кориснике у Србији и у Црној Гори о новим услугама, производима, процедурама и догађајима који се односе на AIS Србије и Црне Горе, европске и светске AIS службе, IAIP, Европску базу ваздухопловних информација (EAD), квалитет ваздухопловних података итд. Служба ваздухопловног информисања је овлашћена да уноси, брише и одржава податке у централној бази података. EAD преко интернета обезбеђује корисницима приступ и преузимање података у реалном времену. Сви Интегрисани пакети ваздухопловних информација ECAC држава доступни су у дигиталној форми. Прелазак на EAD је обављен у току 2008. године.

ВАЗДУХОПЛОВНЕ-МЕТЕОРОЛОШКЕ УСЛУГЕ

КЛ д.о.о. обезбеђује услуге ваздухопловне метеорологије са циљем да допринесе безбедности, редовности и ефикасности ваздушне пловидбе, у складу са ICAO Annex 3.

Метеоролошке услуге у ваздушној пловидби подразумевају:

- Ваздухопловно-метеоролошка осматрања и извештаје,
- Непрекидно праћење метеоролошких услова на аеродромима и у области надлежности Центра обласне контроле летења,
- Ваздухопловне-метеоролошке прогнозе и упозорења,
- Брифинг, консултације и документацију за лет,
- Снабдевање ваздухопловних корисника потребним метеоролошким информацијама,
- Размену метеоролошких информација и
- Непрекидну VHF VOLMET емисију.

У оквиру КЛ д.о.о. предузете су све неопходне активности које се односе на унапређење процеса надзора и контроле квалитета аеродромских осматрања, извештаја, ваздухопловно-метеоролошких прогноза и упозорења. Аутоматски системи који обезбеђују прикупљање, обраду, дистрибуцију и приказивање података о ветру, притиску, температури и температури тачке росе у реалном времену, су инсталирани на свим ваздухопловно-метеоролошким станицама, док на београдском аеродрому пружају и информације о видљивости дуж полетно слетне стазе и висини облака (CAT IIIb).

Сви аеродромски MET бирои и Обласни метеоролошки биро Београд – MWO (Meteorological Watch Office), преко SADIS и EUMETSAT, примају све неопходне метеоролошке информације које су потребне за операције ваздухоплова. Осим тога, синоптички подаци, као и подаци о ветру и температури на висини, примају се преко Хидрометеоролошког завода Србије. Ваздухопловне ОРМЕТ поруке се шаљу Хидрометеоролошком заводу Србије, који их даље прослеђује у међународну оперативну метеоролошку банку података. Овај процес се може реализовати и коришћењем AFTN у оквиру MWO Београд. Све поменуте техничке компоненте су успостављене тако да се лако могу унапредити инсталирањем напредних верзија хардвера и софтвера.

БЕЗБЕДНОСТ И ЗАШТИТА

Безбедност ваздушног саобраћаја је приоритет сваког пружаоца услуга у ваздушној пловидби. КЛ д.о.о. је имплементирала и настоји да одржи ефикасан, формалан и проактиван Систем управљања безбедношћу – SMS (Safety Management System) у складу са захтевима ICAO, EC, Eurocontrol и домаће регулативе. Опрема и процедуре које се користе у раду су безбедносно процењене и одобрене за употребу, а запослени који раде на оперативним пословима адекватно обучени и компетентни за обављање својих дужности.

Служба за безбедност и заштиту КЛ д.о.о. има важну улогу у постављању безбедносних стандарда и одржавању и унапређењу постојећег нивоа безбедности. Сви делови система се пажљиво надгледају са аспекта дизајна, производње, употребе и одржавања. Идентификовање опасности, процена ризика која настаје њиховом појавом као и умањење ризика и утицаја на услуге се спроводи прописаним поступком безбедносне процене. Овај поступак се односи на све промене у систему пружања услуга. КЛ д.о.о. настоји да путем обуке, ширења и обнављања знања и радних састанака упозна запослене са последицама безбедносних догађаја како би се елиминисала или умањила вероватноћа понављања истих догађаја.

КЛ д.о.о. намерава да успостави отворену безбедносну културу (Just Culture) кроз већи број процеса који су у току. Резултат оваквог начина рада је значајан број пријављених догађаја и боље разумевање и примена основних начела безбедносне културе (Just Culture). Добро систематизован процес анализе безбедносних догађаја је усклађен са захтевима ICAO Annex 13 и Eurocontrol ESARR 2, кроз оперативна упутства и процедуре. Заштита система је унапређена у последњих неколико година и свако ко има могућност приступа рестриктивним зонама и поверљивим подацима мора имати одговарајуће овлашћење.

Слика 21. ЈАК-40

СЛУЖБА ЗА КАЛИБРАЖУ

Служба за калибражу је оспособљена да врши калибражу земаљских радио навигационих средстава из ваздуха, као и проверу летних процедура. Калибража земаљских радио навигацијских средстава (ЗРНС) из ваздуха врши се за сопствене потребе и за потребе контрола летења земаља у окружењу (територије држава Србије, Црне Горе и Босне и Херцеговине). Провера и калибрација уређаја врше се у складу са захтевима и препорукама који су дати у документима ICAO Annex 10, Annex 14 и ICAO Doc 8071. Калибража ЗРНС и испитивање поступака и процедура за лет реализују се кроз неколико различитих типова калибраже, као што су: пуштање новоинсталираног радионавигационог средства у рад, периодична провера, специјална провера и испитивање локације.

Од оснивања службе до данас, за пружање услуга калибраже користе се ваздухоплови DC/3 и два ЈАК-40. Тренутно се један од ваздухоплова ЈАК-40 са интегрисаним системом NORMARC NFIS 3625В користи за услуге калибраже ЗРНС из ваздуха. У периоду од 1976. године до данас, више од 11.000 летова и 13.000 сати лета направљени су управо ваздухопловом ЈАК-40.

Коришћењем најновијих техничких решења из области система за калибражу и константним унапређењем процедура за обављање послова калибраже ЗРНС биће остварени следећи циљеви:

- Висока прецизност измерених параметара,
- Могућност понављања инспекцијског поступка и
- Минимално тражено време лета и минималан број ангажованог особља

Пратећи свеобухватну модернизацију, КЛ д.о.о. је направила план инвестирања у нови ваздухоплов и пратећу опрему. Зато је током 2008. године реализован тендер и потписан уговор са добављачима за набавку новог ваздухоплова, Beech King Air 350 са интегрисаним системом AD-AFIS-260, који ће побољшати квалитет услуга калибраже ЗРНС из ваздуха.

Слика 22. Радарски симулатор

Слика 23. Компјутерски тренажер

ЦЕНТАР ЗА ОБУКУ

Центар за обуку је за више од 40 година постојања постигао завидну репутацију захваљујући високим стандардима у извођењу обуке. Центар је сертификован од стране Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије, потпуно је усаташен са ICAO стандардима и пружа обуку оперативном особљу КП д.о.о. Осим тога, Центар обучава и кориснике из Босне и Херцеговине и Македоније, настојећи да своје услуге прошири на цео регион.

Обука за стицање дозволе контролора летења се изводи према наставним плановима и програмима који подразумевају основни заједнички садржај обуке – CCC (Common Core Content), усклађени су са захтевима ESARR 5 и другим релевантним документима. Центар за обуку обезбеђује извођење обуке по модуларном принципу на свим нивоима, као што су:

- Основна обука,
- Обука за овлашћење и
- Континуирана обука.

Обука за CNS, MET и AIS особље је усклађена са ICAO стандардима и препорученом праксом, док су нови програми и планови у припреми и ускоро ће бити усаташени са захтевима дефинисаним ESARR 5, WMO и EATMP. Наставне методе и средства за извођење наставе су унапређени и испуњавају прописане стандарде, а капацитети Центра за обуку одговарају националним и међународним потребама. Центар за обуку опремљен је следећим средствима за извођење обуке:

- Радарски симулатор,
- Процедурални симулатор,
- Компјутерски тренажер (лиценциран од стране IANS у Луксембургу),
- Језичка лабораторија,
- СВТ/СВВТ учионице и
- Електронска табла.

У Центру за обуку су запослени стручњаци са образовањем и искуством на пословима контролора летења, професора и стручњака из домена ваздушне пловидбе. Они учествују у извођењу обуке, изради вежби и развоју наставних метода.

Одржани курсеви (кратак назив курса)	Полазници курса	Укупан број полазника
Радарски курс	Контролори са ACC/PROC дозволом из КП д.о.о.	11
Радарски курс	Контролори са APP дозволом из КП д.о.о.	4
Инструкторски курс	Контролори из КП д.о.о.	6
Основна обука и обука за овлашћење (ACS/RDR)	46. Ab Initio класа	39
Радарски курс	Контролори са ACC/PROC дозволом из КП д.о.о.	8
TWR курс	Контролори са ACC/PROC дозволом из КП д.о.о.	5
Курс освежења знања	МК САА контролори	44
Курс освежења знања	ВНДСА контролори	7
Основна обука и обука за овлашћење (ACS/RDR)	ВНДСА контролори	14
Курс освежења знања	ВНДСА контролори (Република Српска)	8
VCS 3020X	Запослени КП д.о.о.	4
LISTEER 3-15Kva	Запослени КП д.о.о.	7
Курс освежења знања за радарске системе	Запослени КП д.о.о.	14
VOR TAN 511 B	Запослени КП д.о.о.	5
ALCATEL 1511AN	Запослени КП д.о.о.	10
DME BNC 1020	Запослени КП д.о.о.	3
AWS-200	Запослени КП д.о.о.	2
MARK V	Запослени КП д.о.о.	7
Курс освежења знања за VCS PARK AIR	Запослени КП д.о.о.	12
Програм теоријске припреме за рад професионалних официра из Службе за контролу, заштиту и алокацију ваздушног простора	Запослени КП д.о.о.	11

Табела 3. Обуке које су спроведене у 2008. години

Осим курсева који су поменути у претходној табели, у Центру за обуку су током 2008. године одржани и курсеви освежавања знања за контролоре из терминалних и аеродромских контрола летења.

ЉУДСКИ РЕСУРСИ

Развој људских ресурса представља једно од најважнијих питања сваке успешне организације. У складу са тим КЛ д.о.о. примењује препоручене смернице и алате у најважнијим HR процесима као што су: планирање људских ресурса, регрутација и селекција, одржавање дозвола, обука и развој каријере и системи награђивања. Програми које КЛ д.о.о. спроводи, обезбеђују довољан број експерата, контролора летења, инжењера и техничара свих профила са одговарајућим знањима, способностима и вештинама, који су оспособљени да правовремено обезбеде све услуге, али и да спремно прихвате будуће промене.

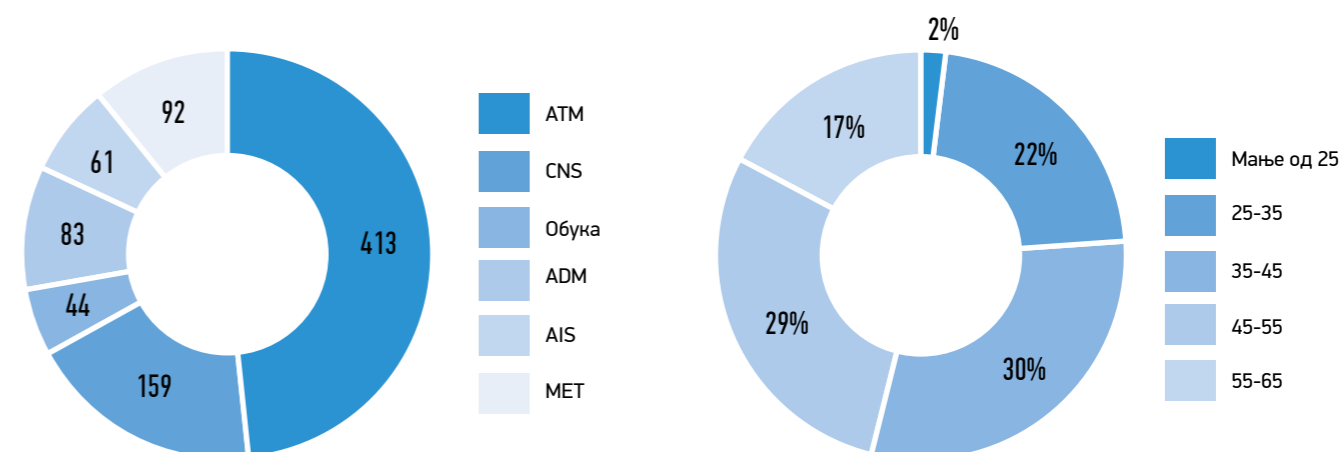
Планови обуке за контролоре летења и остало оперативно особље су направљени у складу са актуелним стандардима и захтевима дефинисаним ESARR 5, WMO документима и осталим релевантним документима. Процес регрутације и селекције, који прати планирање људских ресурса, усаглашен је ICAO Annex 1 и домаћом регулативом. Нови селекциони критеријуми су успостављени и интегрисани са постојећим, како за контролоре летења тако и за остале категорије запослених. КЛ д.о.о. увек тежи да привуче

и мотивише стручњаке различитих профила, као и да охрабри младе људе да конкуришу за посао или школовање и на тај начин постану чланови успешног тима КЛ д.о.о.

КЛ д.о.о. је имплементирала Први селекциони тест за контролоре летења – FEAST (First European ATCO Selection Test) у циљу одабира најбољих кандидата за школовање за стицање дозволе контролора летења. Овај тест је успешно коришћен и приликом регрутације и селекције 47. Ab Initio класе, која је завршена у мају 2008. године. Одабрано је 20 нових полазника, који су започели своје школовање у октобру 2008. године.

Акредитација за коришћење теста за процену стручности енглеског језика у ваздухопловству – ELPAC (English Language Proficiency for Aeronautical Communication) је добијена у 2008. години, обезбеђујући да представници КЛ д.о.о. након завршене обуке учествују у спровођењу тестирања контролора летења.

У 2008. години просечно је било 852 запослена, распоређених на пословима у организационим јединицама ATM, CNS, обука, ADM, AIS и MET.

Слика 24. Алокација запослених

Слика 25. Старосна структура запослених

Представници КЛ д.о.о. су, у циљу унапређења својих знања и прикупљања најновијих информација о актуелним дешавањима, активно учествовали на састанцима и радионицама одржаним током 2008. године.

Креативна радионица/ Састанак	Место
Курс акредитације за ЕLPАС испитиваче/ администраторе/процењиваче	IANS Луксембург
TOD WG (5. састанак)	Брисел
SAIP састанак	Брисел
HUM-ULA курс	IANS Луксембург
AIP WG	Брисел
GEN-CNS-STRAT	IANS Луксембург
AI Team (28. састанак)	Брисел
Радионица о xNOTAM	Брисел
TOD WG (6. састанак)	Ланген
SDO-DP обука	Франкфурт
PAM-DP обука	Франкфурт
INO-DP обука	Франкфурт
AIP-Ef обука	Единбург
Методологија извођења наставе из ваздухопловног енглеског	Борнмут
Ваздухопловне карте – ICAO (1. FG састанак)	Франкфурт
RELTA радионица	Амстердам
ARO (1. радионица)	Брисел
ELPAC (Курс освежења знања)	IANS Луксембург
EAD SSG (8. састанак)	Брисел
ECIP INF 06 (2. састанак)	Беч
AISOPS састанак	Брисел
Aeronautical Chart – ICAO (2. FG састанак)	Франкфурт
Састанак централне групе FASTI (OFG 11)	Загреб
Састанак централне групе FASTI (OFG 12)	Брест
Састанак централне групе FASTI (OFG 13)	Бретињи
Развој рутне мреже SUB-GROUP (63. састанак)	Брисел
Развој рутне мреже SUB-GROUP (64. састанак)	Брисел
Развој рутне мреже SUB-GROUP (65. састанак)	Инсбрук
6. Регионални састанак Југоисточне Европе	Брисел
7. Регионални састанак Југоисточне Европе	Брисел

Табела 4. Радионице и састанци

МЕНАЏМЕНТ КВАЛИТЕТОМ

КЛ д.о.о. је у току 2008. године покренула поступак увођења система квалитета у складу са стандардом ISO 9001. Планирано је да се до краја 2010. године уведе Систем управљања квалитетом – QMS (Quality Management System), у складу са стандардом ISO 9001, кроз сертификацију свих услуга које КЛ д.о.о. пружа (управљање ваздушним саобраћајем, услуге комуникације, навигације и надзора, услуге ваздухопловног информисања, ваздухопловне метеоролошке услуге као и услуге обуке ваздухопловног особља и услуге калибраже ЗРНС из ваздуха). После увођења QMS, радиће се на сталном одржавању и побољшавању његове примењивости. Поред тога, запослени у Служби за обезбеђење квалитета су активно укључени у радне групе Eurocontrol и CANSO које се баве менаџментом квалитета.

УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА

Управљање ризицима у КЛ д.о.о. има за циљ да предвиди ризике, процени ефикасност, умањи негативне ефекте ризика и створи план за њихово ублажавање. План управљања ризицима који се односи на FAMUS пројекат направљен је крајем 2007. године, како би се идентификовале, процениле, умањиле, надгледале и контролисале могућности и/или утицај непожељних догађаја и побољшале могућности за реализацију постављених циљева.

Тим за управљање ризицима у оквиру пројекта FAMUS формиран је 21. априла 2008. године, са циљем да испуни задатке и дужности идентификоване у плану управљања ризицима. Овај тим чине тим лидер, тим координатори, директор за безбедност и заштиту, и радна група лидера – експерата у различитим областима. Осим тога, КЛ д.о.о. је у 2008. години предузела основне кораке за идентификовање и процену ризика који се односе на радна места и

радно окружење. Финализација процеса, који је у складу са Законом о безбедности и здрављу на раду, очекује се почетком 2009. године. КЛ д.о.о. је такође оформила Одбор за безбедност и здравље на раду који чине представници синдиката и послодавца. Поред тога, планови људских ресурса се израђују у циљу проактивног реаговања на потенцијалне ризике недостатка извршилаца одговарајућих знања, вештина и способности. КЛ д.о.о. има склопљен уговор са компанијама „Дунав осигурање“ а.д.о. и „Delta Generali осигурање“ а.д.о., који се односи на:

- Осигурање имовине – основна средства (објекте, опрему, моторна возила и авионе) и залиха и то од: опасности пожара и неких других опасности, провалне крађе и разбојништва, стакла од лома, електронских рачунара, процесора и сличних уређаја, моторних возила и то потпуно каско осигурање и обавезно осигурање за штету према трећим лицима, ваздухоплова и то каско осигурање, осигурање од незгоде за посаду и путнике.
- Осигурање запослених од незгоде и осигурање запослених за случај болести и хируршких интервенција као и допунско (приватно) здравствено осигурање.
- Осигурање од одговорности која произилази из обављања делатности и било које друге делатности с тим у вези, као и законске одговорности осигураника за штете по основу опште одговорности.

НАЈВАЖНИЈИ ПОКАЗАТЕЉИ УСПЕШНОСТИ

НАЈВАЖНИЈИ ПОКАЗАТЕЉИ УСПЕШНОСТИ

Након анализе, идентификоване су најзначајније области (КРАs) у оквиру којих се врши праћење најважнијих показатеља успешности (КPIs) пословања КЛ д.о.о. у 2008. години.

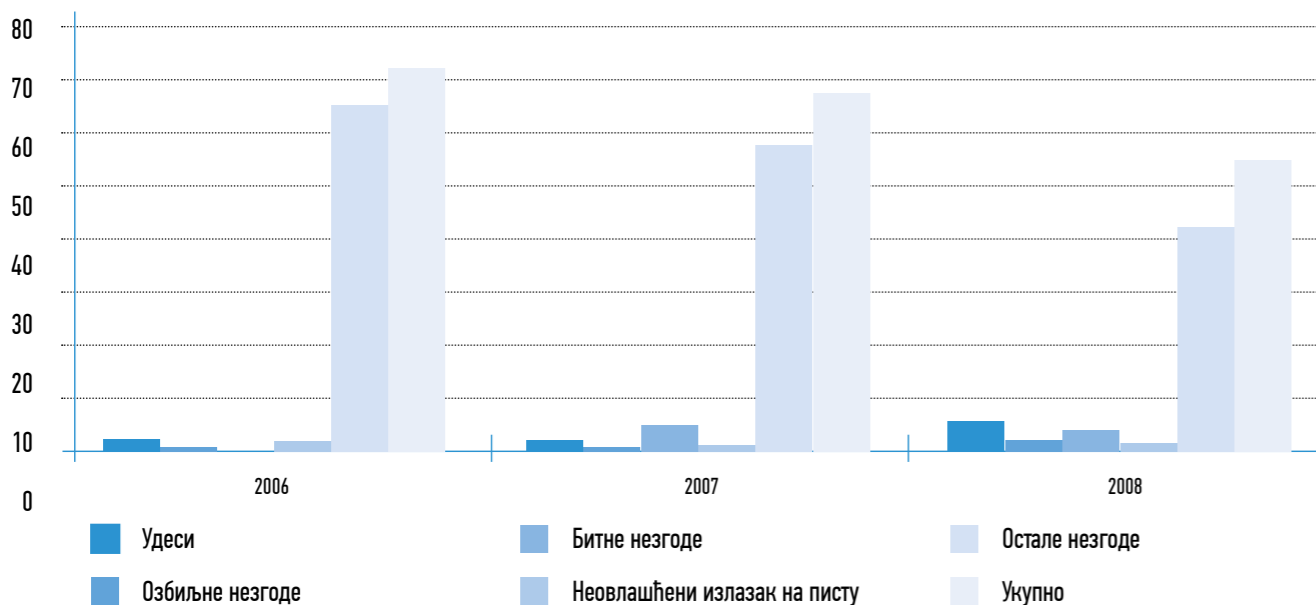
Могућност утврђивања показатеља на бази реалних података, мерљивост и упоредивост имали су пресудну улогу приликом њиховог одабира. Најважније области у којима су идентификовани показатељи су:

- Безбедност,
- Реализовани саобраћај и кашњења и
- Ефикасност пословања.

- Просечно време лета у простору надлежности КЛ д.о.о.,
- Показатељ укупне комплексности саобраћаја,
- АТФМ кашњења КЛ д.о.о.,
- Основна јединица рутне накнаде по годинама,
- Укупни трошкови АТФМ кашњења КЛ д.о.о.,
- Продуктивност контролора летења на нивоу КЛ д.о.о. и
- Продуктивност контролора летења на нивоу ЦОКЛ.

Најважнији показатељи успешности су:

- Број незгода по годинама,
- Просечни дневни број летова по годинама,
- Укупан број IFR сати лета по годинама,

Слика 26. Број незгода по годинама

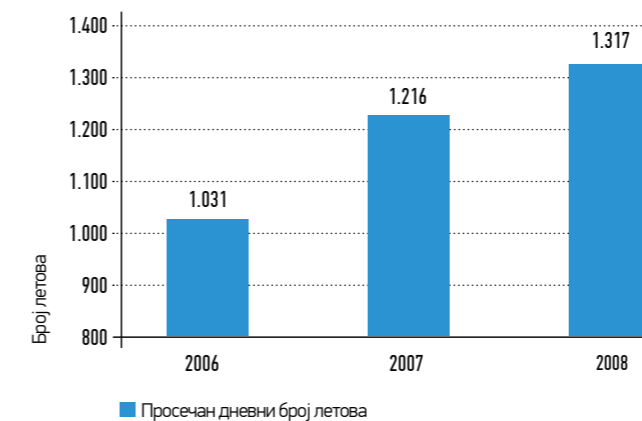
БЕЗБЕДНОСНИ ПОКАЗАТЕЉИ

У 2008. години испитано је укупно 56 незгода, од којих се 42 незгоде могу класификовати као „остале незгоде“, везане за АТМ. Следећа слика приказује број незгода по годинама.

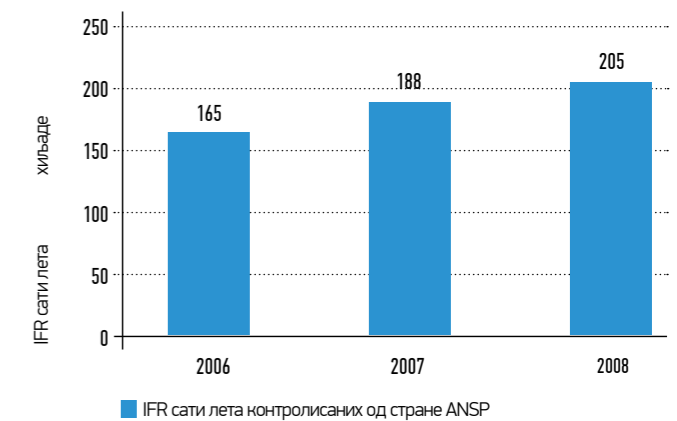
ПОКАЗАТЕЉИ РЕАЛИЗОВАНОГ САОБРАЋАЈА И КАШЊЕЊА

Следећа слика приказује просечан дневни број летова по годинама. У 2008. години, просечан дневни број летова је износио 1.317 летова, што представља повећање од 8% у односу на претходну годину.

Слика 27. Просечан дневни број летова по годинама

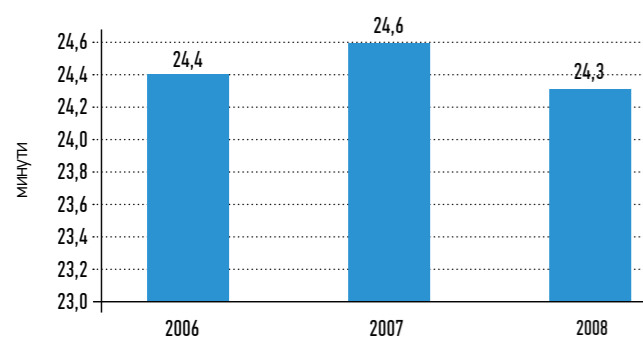
На наредној слици је приказан број IFR сати лета за летове контролисане од стране Центра обласне контроле летења, прилазних и аеродромских контрола летења. За сваки лет, број IFR сати лета представља разлику између времена уласка и времена изласка из простора надлежности, на основу последњег примљеног плана лета.

Слика 28. Укупан број IFR сати лета по годинама

Следећа слика приказује просечно време лета у простору надлежности КЛ д.о.о. Као што се може видети са слике, оно се није битно мењало у протекле три године.

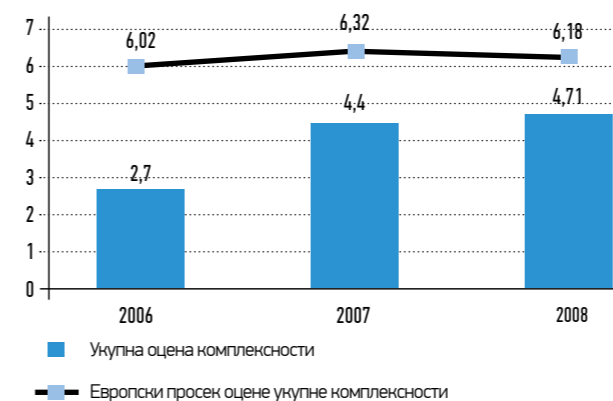

Слика 29. Просечно време лета у простору надлежности КЛ д.о.о.

Комплексност саобраћаја је један од главних мерљивих фактора који утичу на успешност пословања пружаоца услуга у ваздушној пловидби. Неколико карактеристика везаних за реализовани саобраћај у одређеном простору за које се сматра да могу да имају утицај на успешност пословања, заједно одређују укупну комплексност саобраћаја. Овај показатељ представља производ два параметра: прилагођене густине саобраћаја и структуралног индекса комплексности.

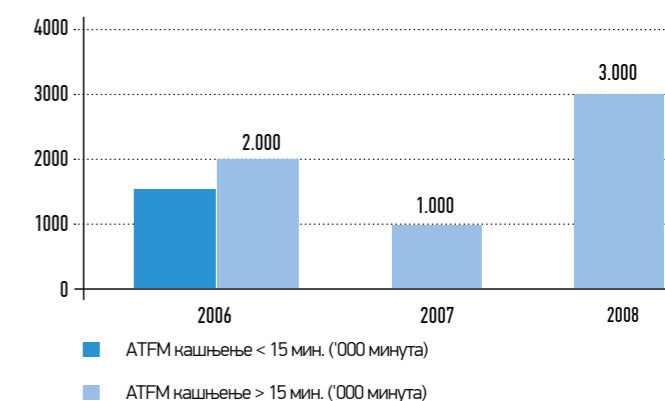
Параметри укупне комплексности саобраћаја	2006	2007	2008
Прилагођена густина саобраћаја	4,90	7,80	8,16
Вертикалне интеракције	0,06	0,05	0,05
Хоризонталне интеракције	0,04	0,44	0,45
Интеракције везане за брзину	0,09	0,07	0,07
Структурални индикатор комплексности	0,55	0,56	0,58
Показатељ укупне комплексности	2,70	4,40	4,71
Европски просек укупне комплексности	6,02	6,32	6,18

Табела 5. Показатељ укупне комплексности саобраћаја

Слика 30. Укупна комплексност саобраћаја

Кашњење у простору надлежности КЛ д.о.о. проузроковано мерама АТФМ је међу најмањим у Европи. Укупно кашњење у 2008. години у Европи је било 18.158.000 минута.

Слика 31. АТФМ кашњења КЛ д.о.о.

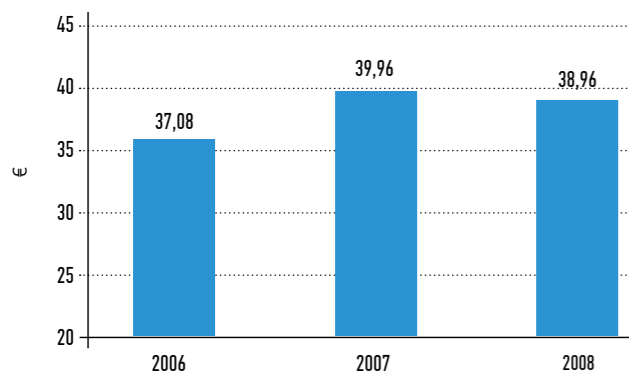
ПОКАЗАТЕЉИ ЕФИКАСНОСТИ ПОСЛОВАЊА

Следећа слика приказује основну јединицу рутне накнаде по годинама. Као што се види са слике, основна јединица рутне накнаде се није много мењала у последње три године.

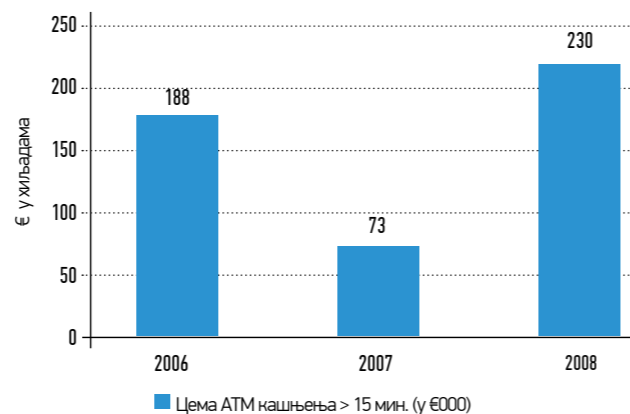
Трошкови АТФМ кашњења КЛ д.о.о. су порасли у 2008. години, али су и даље далеко испод нивоа већине европских провајдера. Укупни трошкови кашњења у 2008. години у Европи су износили 1.434.504.000 евра.

Продуктивност контролора летења по сату показује ефикасност којом одређени пружалац услуга у ваздушној пловидби користи своје запослене на нивоу одређеног обласног центра или на нивоу свих оперативних центара унутар своје организационе структуре. Комбиновани сати по контролору летења представљају продуктивност на нивоу свих оперативних центара. Овако дефинисана продуктивност контролора летења је порасла за 13% у 2008. години и врло је близу европског просека (0,78).

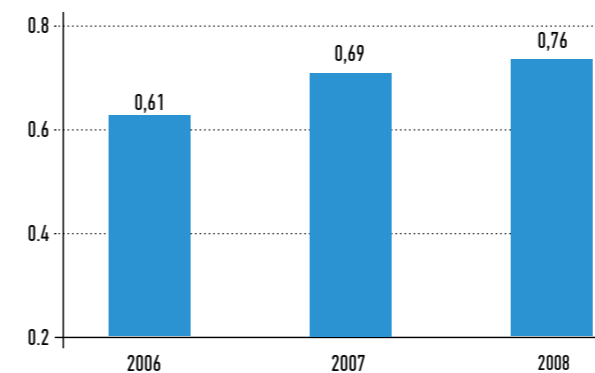
Продуктивност контролора летења на нивоу ЦОКЛ је порасла за 5% у 2008. години у поређењу са претходном и скоро је идентична европском просеку (0,97).

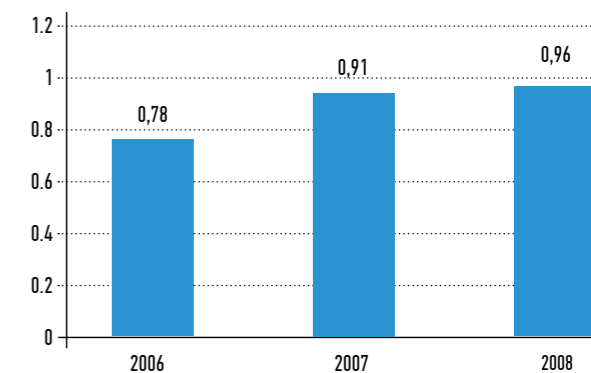
Слика 32. Основна јединица рутне накнаде по годинама

Слика 33. Укупни трошкови кашњења КЛ д.о.о.

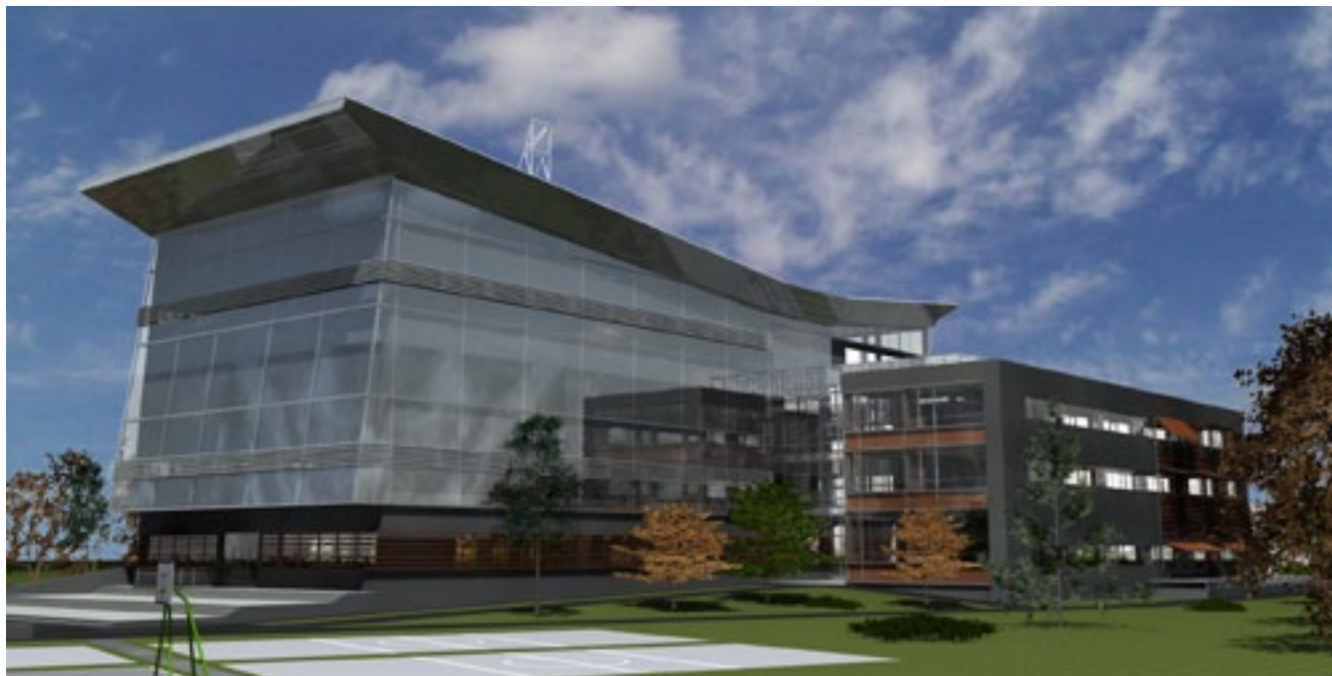
Слика 34. Продуктивност контролора летења на нивоу свих оперативних центара

Слика 35. Продуктивност контролора летења на нивоу ЦОКЛ

РАЗВОЈ И ИНВЕСТИЦИЈЕ

Слика 36. Изглед нове зграде Центра обласне контроле летења

РАЗВОЈ И ИНВЕСТИЦИЈЕ

КЛ Д.О.О. ПРЕДУЗИМА ВРЛО ЈАСНЕ АКТИВНОСТИ КАДА ЈЕ У ПИТАЊУ МОДЕРНИЗАЦИЈА ИНФРАСТРУКТУРЕ, СИСТЕМА И ОПРЕМЕ, СА ЦИЉЕМ ДА БУДЕ УВЕК ЕФИКАСНА И СПРЕМНА ДА СЕ ЛАКО ПРИЛАГОДИ БУДУЋИМ ПРОМЕНАМА. ЗНАЧАЈНА УЛАГАЊА СУ РЕАЛИЗОВАНА КАКО У ПРОТЕКЛОМ ПЕРИОДУ ТАКО И У 2008. ГОДИНИ.

FAMUS

Пројекат будуће модернизације и унапређења система управљања ваздушним саобраћајем, започет је 2002. године и по плану треба да се заврши 2011. године. Пројекат има за циљ подизање инфраструктурног капацитета система контроле летења у складу са очекиваним порастом саобраћаја. FAMUS пројекат обухвата:

- Изградњу новог објекта Центра обласне контроле летења Београд и
- Опрему за унапређење система контроле летења: систем за обраду података (DPS), систем за гласовну комуникацију (VCS), дигиталне системе за снимање и репродукцију говора (DVRPS), систем за дистрибуцију тачног времена (TRS), унапређење комуникационе мреже (COM Network), систем за комуникацију AFTN/AMHS порука (AFTN/AMHS).

Сви системи и опрема за унапређење контроле летења су у складу са Eurocontrol програмом SESAR. Пројекат модернизације је у првој фази обухватао обнављање ресурса уништених током 1999. године, док у другој фази модернизације подразумева имплементацију нових система и опреме као и изградњу зграде Центра обласне контроле летења Београд. У оквиру новог објекта биће смештени Терминални центар контроле летења Београд, Центар информација у лету – FIC (Flight Information Centre), Обласни метеоролошки биро и просторије за стручно и административно особље. Споразум о финансирању

набавке опреме, услуга и радова за модернизацију система контроле летења, КЛ д.о.о. је закључила са Европском банком за обнову и развој – EBRD (European Bank for Reconstruction and Development) и Европском инвестиционом банком – EIB (European Investment Bank). У току 2008. године спроведени су тендерски процеси за избор понуђача за набавку радова на изградњи нове зграде Центра обласне контроле летења Београд, као и за набавку радарско-рачунарског система за обраду и приказивање података о летовима ваздухоплова.

ОСТАЛЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ

Осим FAMUS пројекта, остале кључне инвестиције у 2008. години су:

- Започињање процеса набавке авиона са уграђеним системом за калибражу из ваздуха. Нови авион Beech King Air 350 са интегрисаним системом AD-AFIS-260 омогућиће Служби за калибражу да унапреди квалитет и ефикасност својих услуга.
- Набавка и инсталација VHF/UHF земља-ваздух система. Циљ инвестиције је повећање степена покривености територије, проширење постојећих капацитета и усклађивање са стандардима Eurocontrol.
- Набавка back-up система за говорну комуникацију земља-ваздух и система за говорну комуникацију за АКЛ Батајница и АКЛ Вршац.

НАЈЗНАЧАЈНИЈИ ДОГАЂАЈИ У 2008. ГОДИНИ

ЈАНУАР	13. – 19. јануар: Курс за акредитацију ELPAC испитивача, администратора и процењивача из КЛ д.о.о., одржан у Луксембургу
ФЕБРУАР	Служба за обезбеђење квалитета је почела да спроводи систематску идентификацију и документацију процеса, а њени чланови су се активно укључили у радне групе Eurocontrol и CANSO које се баве менаџментом квалитета.
МАРТ	15. март: Уведен је нови ваздушни пут Y/UY575. Повећан је капацитет сектора и побољшано је управљање протоком ваздушног саобраћаја.
АПРИЛ	1. – 3. април: Састанак OPADD централне групе одржан у Београду. Циљ састанка је побољшање OPADD документа који садржи европске инструкције за издавање, архивирање и процесирање NOTAM. 8. април: У ЦОКЛ Београд уведен је нови оперативни концепт који подразумева позиције: радарски контролор летења-планер (PC), радарски контролор летења-извршни (EC) и асистент (ASS), у случају потребе.
МАЈ	8. мај: Побољшане SID и STAR процедуре примењене су заједно са препорученим VFR рутама за TMA/CTR Подгорица и Тиват. Ова унапређења су довела до раздвајања VFR и IFR летења, обезбеђујући бољи проток ваздушног саобраћаја.
ЈУН	4. – 5. јун: У Београду одржан састанак TFG Eurocontrol. На састанку је презентован извештај са последњег TFG/28 састанка и теме које се односе на достигнућа и промене у оквиру следећих група: ATCO CCC радна група, ОЈТ група, група за радарски тренажер и ELPAC група. 19. јун: одржана је радионица о флексибилном коришћењу ваздушног простора (FUA), у ЦОКЛ Београд. Радионици су присуствовали представници Eurocontrol, КЛ д.о.о., Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије и Министарства одбране Републике Србије.
АВГУСТ	28. август: Уведена је привремено издвојена зона (TSA03). Тиме је омогућено испуњавање свих захтева за извођење војне обуке, без прекидања важних саобраћајних токова.
СЕПТЕМБАР	КЛ д.о.о. је била домаћин: регионалне eTOD радионице чија је најважнија тема била имплементација (eTOD) која је неопходан елемент за побољшање безбедности лета, и седмог састанка Eurocontrol радне групе за терен и препреке. Састанку је присуствовало више од сто ваздухопловних и геодетских експерата из Европе, Русије и САД.
ОКТОБАР	47. Ab Initio класа започела је своје школовање у Центру за обуку.
НОВЕМБАР	27. и 28. новембар: Одржана креативна радионица FASTI која се састојала од уводног дела, семинара и практичног дела. Радионици су присуствовали FASTI руководиоци и експерти из КЛ д.о.о., Skyguide и Хрватске контроле зрачне пловидбе д.о.о.
ДЕЦЕМБАР	AIS Србије и Црне Горе је мигрирао на EAD. EAD је највећи и најсавршенији глобални систем који обезбеђује ваздухопловне информације. 8. и 9. децембар: Представници КЛ д.о.о. присуствовали су „Airspace Security Post 9/11 Conference and Exhibition“ која је одржана у Eurocontrol. 25. децембар: Потписан је уговор за куповину авиона. Набавка авиона Beech King Air 350 са интегрисаним AD-AFIS-260 системом за калибражу ће омогућити Служби за калибражу да унапреди квалитет и ефикасност услуге.

Табела 6. Најзначајнији догађаји у 2008. години

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ

БИЛАНС УСПЕХА, у 000 РСД

Позиција	2007	2008
Пословни приходи	5.415.198	5.149.936
Приходи од ANS услуга	5.373.536	5.108.910
Остали пословни приходи	41.662	41.026
Набавна вредност продате робе	-	-
Трошкови материјала и енергије	80.139	161.382
Трошкови зарада и накнада зарада	2.994.602	3.377.914
Остали пословни расходи	1.118.470	688.510
Пословни резултат пре амортизације (ЕБИТДА)	1.221.987	922.130
Трошкови амортизације	867.666	910.346
Пословни резултат (ЕБИТ)	354.321	11.784
Финансијски приходи	227.449	567.371
Финансијски расходи	241.351	375.067
Остали и ванредни приходи	199.039	37.652
Остали и ванредни расходи	465.583	122.611
Резултат пре опорезивања (ЕВТ)	73.875	119.129
Порез на добит	34.157	33.326
Нето резултат (ЕАТ)	39.718	85.803

Табела 7. Биланс успеха, у 000 РСД

БИЛАНС СТАЊА

Позиција	2007	2008
Активна		
Неплаћени уписани капитал	-	-
Нематеријална улагања (нето)	55.843	43.027
Некретнине, постројења, опрема и биолошка средства (нето вредност)	4.711.798	5.346.265
Учешћа у капиталу	-	-
Остали дугорочни финансијски пласмани	-	-
Дугорочни финансијски пласмани	-	-
Стална имовина	4.767.641	5.389.292
Залихе	98.972	118.592
Краткорочни финансијски пласмани	-	-
Купци	1.365.417	1.549.869
Остала потраживања	-	3.241
Готовински еквиваленти и готовина	958.778	1.130.705
ПДВ и АВР	100.160	60.221
Одложена пореска средства	186.444	186.444
Обртна имовина	2.709.771	3.049.072
Укупна пословна актива	7.477.412	8.438.364
Губитак изнад висине капитала	-	-
Укупна актива	7.477.412	8.438.364
Ванбилансна актива	15.222	5.335

Табела 8. Активна, у 000 РСД

Позиција	2007	2008
Пасивна		
Основни капитал	1.873.820	1.873.820
Неуплаћени уписани капитал	-	-
Резерве	347.044	347.044
Ревалоризационе резерве	1.706.403	1.694.780
Нераспоређена добит	1.865.783	1.960.435
минус: Губитак	-	-
минус: Откупљене сопствене акције	-	-
Капитал	5.793.050	5.876.079
Дугорочна резервисања	520.528	641.600
Дугорочни кредити	422.725	472.686
Остале дугорочне обавезе	-	-
Дугорочне обавезе	422.725	472.686
Краткорочне финансијске обавезе	63.234	25.248
Обавезе према добављачима	118.526	932.293
Обавезе по основу зараде и друге обавезе	402.363	389.710
Обавезе по основу ПДВ и осталих јавних прихода и ПВР	5.769	4.510
Остале обавезе из пословања	34.230	5.094
Одложене пореске обавезе	116.987	91.144
Краткорочне обавезе	741.109	1.447.999
Укупно обавезе	1.684.362	2.562.285
Укупна пасивна	7.477.412	8.438.364
Ванбилансна пасивна	15.222	5.335

Табела 9. Пасивна, у 000 РСД

ИЗВЕШТАЈ О ТОКОВИМА ГОТОВИНЕ

Позиција	2007	2008
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ ПОСЛОВНИХ АКТИВНОСТИ		
Приливи готовине из пословних активности	4.960.384	5.426.847
Продаја и примљени аванси	4.800.332	5.012.272
Примљене камате из пословних активности	-	15.190
Остали приливи из редовног пословања	160.052	399.385
Одливи готовине из пословних активности	4.271.961	4.843.482
Исплате добављачима и дати аванси	1.136.480	995.769
Зараде, накнаде зарада и остали лични расходи	2.779.517	3.433.113
Плаћене камате	20.444	18.846
Порез на добитак	35.008	90.255
Плаћање по основу осталих јавних прихода	300.512	305.499
Нето прилив готовине из пословних активности	688.423	583.365
Нето одлив готовине из пословних активности	-	-
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ИНВЕСТИРАЊА		
Приливи готовине из активности инвестирања	-	103
Продаја акција и удела (нето прилив)	-	-
Продаја нематеријалних улагања, некретнина, постројења, опреме и биолошких средстава	-	103
Остали финансијски пласмани (нето приливи)	-	-
Примљене камате из активности инвестирања	-	-
Примљене дивиденде	-	-
Одливи готовине из активности инвестирања	240.369	525.298
Куповина акција и удела (нето одливи)	-	-
Куповина нематеријалних улагања, некретнина, постројења, опреме и биолошких средстава	240.369	525.298
Остали финансијски пласмани (нето одливи)	-	-
Нето прилив готовине из активности инвестирања	-	-
Нето одлив готовине из активности инвестирања	240.369	525.195
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ФИНАНСИРАЊА		
Приливи готовине из активности финансирања	-	-
Увећање основног капитала	-	-
Дугорочни и краткорочни кредити (нето приливи)	-	-
Остале дугорочне и краткорочне обавезе	-	-
Одливи готовине из активности финансирања	-	-
Откуп сопствених акција и удела	-	-
Дугорочни и краткорочни кредити и остале обавезе (нето одливи)	-	-
Финансијски лизинг	-	-
Исплаћене дивиденде	-	-
Нето прилив готовине из активности финансирања	-	-
Нето одлив готовине из активности финансирања	-	-
СВЕГА ПРИЛИВ ГОТОВИНЕ	4.960.384	5.426.950
СВЕГА ОДЛИВ ГОТОВИНЕ	4.512.330	5.368.780
НЕТО ПРИЛИВ ГОТОВИНЕ	448.054	58.170
НЕТО ОДЛИВ ГОТОВИНЕ	-	-
ГОТОВИНА НА ПОЧЕТКУ ОБРАЧУНСКОГ ПЕРИОДА	436.103	958.778
ПОЗИТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ ПО ОСНОВУ ПРЕРАЧУНА ГОТОВИНЕ	169.993	202.132
НЕГАТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ ПО ОСНОВУ ПРЕРАЧУНА ГОТОВИНЕ	95.372	88.375
ГОТОВИНА НА КРАЈУ ОБРАЧУНСКОГ ПЕРИОДА	958.778	1.130.705

Табела 10. Извештај о токовима готовине, у 000 РСД

НАПОМЕНЕ УЗ ФИНАНСИЈСКЕ ИЗВЕШТАЈЕ

Основа за састављање финансијских извештаја

Састављање финансијских извештаја КЛ д.о.о. за 2008. годину за обрачунски период који се завршава 31.12.2008. године, по свим материјално значајним питањима, извршено је у складу са Законом о рачуноводству и ревизији („Службени гласник” РС бр. 46/2006) који подразумева примену Међународних рачуноводствених стандарда, односно Међународних стандарда финансијског извештавања (MRS/MSFI) као и прописима издатим од стране Министарства финансија Републике Србије.

Ставке укључене у финансијске извештаје КЛ д.о.о. се одмеравају и приказују у валути примарног економског окружења у којем КЛ д.о.о. послује (функционална валута). Финансијски извештаји су приказани у динарима (РСД) који представљају функционалну и валуту извештавања КЛ д.о.о.. Трансакције у иностраној валути се прерачунавају у функционалну валуту применом девизних курсева важећих на дан трансакције или вредновања по коме се ставке поново одмеравају. Позитивне и негативне курсне разлике настале из измирења таквих трансакција и из прерачуна монетарних средстава и обавеза изражених у страним валутама на крају године, признају се у билансу успеха. Позитивне и негативне курсне разлике које се односе на обавезе по кредитима и готовину и готовинске еквиваленте се приказују у билансу успеха у оквиру позиције финансијски приходи или расходи.

ПРЕГЛЕД ЗНАЧАЈНИЈИХ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ ПОЛИТИКА

1. Нематеријална улагања

Нематеријална улагања представљају немонетарну имовину без материјалног обележја, од које пословни субјекат у будућности очекује користи (у периоду дужем од годину дана).

Као нематеријална улагања признају се и подлежу амортизацији нематеријална улагања која испуњавају услове прописане МРС 38 – Нематеријална улагања, имају корисни век трајања дужи од годину дана и код којих је појединачна набавна цена у време набавке већа од просечне бруто зараде по запосленом у Републици Србији, према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике. Нематеријално улагање почетно се мери (признаје) по набавној вредности или цени коштања. Након почетног признавања нематеријална улагања се мере по набавној вредности умањеној за акумулирану исправку вредности.

Амортизација нематеријалних улагања која подлежу амортизацији врши се применом пропорционалног метода у року од пет година осим улагања чије је време утврђено уговором, када се отписивање врши у роковима који проистичу из уговора. Обрачун амортизације нематеријалног улагања врши се од почетка наредног месеца у односу на месец када је нематеријално улагање стављено у употребу. Основицу за обрачун амортизације нематеријалних улагања чини набавна вредност по одбитку њихове преостале вредности.

За нематеријална улагања извршена од 01.01.2005. године примењују се следеће стопе амортизације:

Врста нематеријалног улагања	Стопа у %
Лиценцирани софтвери	20%
Патенти	20%
Лиценце	20%
Интелектуална својина	20%
Пројектна документација	20%
Остало	20%

Табела 11. Нематеријална улагања

2. Некретнине, постројења и опрема

Као некретнине, постројења и опрема признају се и подлежу амортизацији. Материјална средства која испуњавају услове за признавање прописане МРС 16 – Некретнине, постројења и опрема, чији је корисни век трајања дужи од годину дана и појединачна набавна цена у време набавке средства већа од просечне бруто зараде по запосленом у Републици Србији према последњем објављеном податку републичког надлежног органа за послове статистике.

Амортизација некретнина, постројења и опреме врши се применом пропорционалног метода и започиње када је средство расположиво за коришћење. Приликом обрачуна амортизације некретнина, постројења и опреме користи се следећи век трајања и стопе амортизације:

Опис	Корисни век трајања
Непокретности	25 година
Опрема и постројења	5 – 15 година

Табела 12. Некретнине, постројења и опрема

Земљиште не подлеже амортизацији. Амортизација улагања на туђим основним средствима врши се на основу процењеног века коришћења.

3. Алат и ситан инвентар

Средства алата и инвентара, чији је век употребе краћи од годину дана обавезно се исказују као обртна средства (као залихе), независно од тога колика је њихова набавна вредност. За ова средства не обрачунава се амортизација, већ се стављањем у употребу њихова целокупна вредност преноси на трошкове.

4. Резервни делови

Као стално средство признају се резервни делови, чији је корисни век трајања дужи од годину дана и појединачна набавна цена у време набавке већа од просечне бруто зараде по запосленом у Републици Србији према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистике.

5. Залихе

Залихе су средства у облику материјала или помоћних средстава која се троше у процесу производње или приликом пружања услуга. Залихе обухватају основни и помоћни материјал који ће бити искоришћен у процесу производње или приликом пружања услуга. Залихе материјала које се набављају од добављача мере се по набавној вредности или нето продајној вредности, ако је нижа. Набавну вредност или цену коштања залиха чине сви трошкови набавке, и други трошкови настали довођењем залиха на њихово садашње место и стање.

6. Краткорочна потраживања и пласмани

Краткорочна потраживања обухватају потраживања од купаца у земљи и иностранству по основу продаје робе и услуга. Краткорочни пласмани обухватају кредите, хартије од вредности и остале краткорочне пласмане са роком доспећа, односно продаје од годину дана од дана биланса. Краткорочна потраживања од купаца мере се по вредности из оригиналне фактуре. Ако се вредност у фактури исказује у иностранској валути, врши се прерачунавање у извештајну валуту по средњем курсу важећем на дан трансакције. Промене девизног курса од датума трансакције до датума наплате потраживања исказују се као курсне разлике у корист прихода или на терет расхода.

7. Готовина и готовински еквиваленти

Готовински еквиваленти и готовина чине део обртне (текуће) имовине правног лица, која се процењује по номиналној односно фер вредности у складу са МРС 39 – Финансијски инструменти: признавање и одмеравање и другим релевантним стандардима, МРС 32 – Финансијски инструменти: обелодањивање и презентација и МРС 7 – Извештај о токовима готовине.

Готовина и готовински еквиваленти обухватају: новац у благајни, депозите по виђењу код банака, друга краткорочна високо ликвидна улагања са првобитним роком доспећа до три месеца или краће (чекови и менице примљене на наплату, текућа улагања у хартије од вредности) и прекорачења по текућем рачуну. Прекорачења по текућем рачуну укључена су у обавезе по кредитима у оквиру текућих обавеза, у билансу стања.

8. Ванбилансна средства и обавезе

Ванбилансна средства/обавезе укључују: улагања на туђим основним средствима финансирана из буџета и улагања у Ваздухопловни музеј. Ова средства и обавезе нису у власништву КЛ д.о.о.

9. Основни капитал

Основни капитал настаје приликом оснивања КЛ д.о.о. по основу улога оснивача. Оснивачи КЛ д.о.о. су Република Србија (92%) и држава Црна Гора (8%).

10. Резерве

КЛ д.о.о. има обавезну резерву формирану из нераспоређене добити док резерва не достигне најмање 10% основног капитала, што је регулисано Уговором о оснивању КЛ д.о.о.

11. Ревалоризационе резерве

Ревалоризационим резервама обухваћени су позитивни ефекти промена фер вредности некретнина, постројења, опреме, нематеријалних улагања и других финансијских инструмената.

12. Нераспоређени добитак

Нераспоређени добитак се евидентира као нераспоређени добитак ранијих година и нераспоређени добитак текуће године.

13. Резервисања

Дугорочна резервисања обухватају резервисања у гарантном року, резервисања за задржане науције и депозите, резервисања за трошкове реструктурирања предузећа, резервисања у вези са примањима запослених (МРС 19 – Накнаде запосленима) и остала дугорочна резервисања за покриће обавеза (правних или стварних), насталих као резултат прошлих догађаја, за које је вероватно да ће изазвати одлив ресурса који садрже економске користи, ради њиховог измиривања и које се могу поуздано проценити (на пример, спорови у току), као и резервисања за издате гаранције и друга јемства.

14. Обавезе

Обавезама се сматрају:

- Дугорочне обавезе (обавезе према повезаним правним лицима и правним лицима са узајамним учешћем, дугорочни кредити, обавезе по дугорочним хартијама од вредности и остале дугорочне обавезе).
- Краткорочне финансијске обавезе (обавезе према повезаним правним лицима и правним лицима са узајамним учешћем, краткорочни кредити и остале краткорочне финансијске обавезе). КЛ д.о.о. је евидентирала обавезу према Директорату цивилног ваздухопловства Републике Србије по основу потписаног протокола.
- Краткорочне обавезе из пословања (добављачи и остале обавезе из пословања). КЛ д.о.о. је евидентирала све обавезе према домаћим и ино добављачима.
- Остале краткорочне обавезе (обавезе по основу зарада и накнада зарада, обавезе према члановима Управног одбора и Скупштине КЛ д.о.о., обавезе према физичким лицима за накнаде по уговорима).
- Обавезе за порез на додатну вредност.

Краткорочним обавезама сматрају се обавезе које доспевају у року од годину дана од дана састављања финансијских извештаја.

Обавеза је свака обавеза која представља уговорену обавезу:

- Предаје готовине или другог финансијског средства другом предузећу или
- Размене финансијских инструмената са другим предузећем под потенцијално неповољним условима.

15. Приходи и расходи

Приходи обухватају приходе од пословних активности КЛ д.о.о. и добитке. Приходи од пословних активности су приходи од пружања услуга у ваздушном саобраћају, приходи од субвенција, донација, компензација и повраћаја дажбина по основу продаје услуга и други приходи који су обрачунати у књиговодственој исправи, независно од времена наплате.

Добици представљају друге ставке које задовољавају дефиницију прихода и могу, али не морају да проистекну из уобичајених активности КЛ д.о.о. Добици представљају повећање економских користи и као такви по природи нису различити од прихода. Добици укључују добитке проистекле из продаје дугорочних средстава, нереализоване добитке; на пример, оне што резултирају из пораста исказане вредности дугорочних средстава. Добици се признају на нето основи, након умањења за одговарајуће расходе.

Расходи обухватају трошкове који проистичу из пословних активности КЛ д.о.о. и губитке. Трошкови који настају из пословних активности КЛ д.о.о. укључују расходе директног материјала и робе и друге пословне расходе, независно од момента плаћања.

Губици представљају друге ставке које задовољавају дефиницију расхода и могу, али не морају, да проистекну из пословних активности КЛ д.о.о. Губици представљају смањење економских користи и као такви нису по својој природи различити од других расхода. Губици укључују, на пример, оне који су последица катастрофа, као што су пожар и поплава, али и оне који су произашли из продаје дугорочних средстава. Дефиниција расхода, такође, укључује нереализоване губитке, на пример, оне произашле из ефеката пораста курса стране валуте у вези са задужевањем у тој валути.

16. Камате и други трошкови позајмљивања

Камате и остали трошкови позајмљивања КЛ д.о.о. обухватају се по основном поступку у складу са МРС 23 – Трошкови позајмљивања, односно на терет расхода периода у коме су настали.

17. Накнадно установљене грешке

Исправка накнадно установљених материјално значајних грешака врши се преко рачуна нераспоређене добити из ранијих година, односно нераспоређеног губитка ранијих година на начин утврђен МРС 8 – Рачуноводствене политике, промене рачуноводствених процена и грешке. Материјално значајном грешком сматра се грешка која је у појединачном износу или у кумулативном износу са осталим грешкама већа од 3% укупних прихода. Накнадно установљене грешке које нису материјално значајне исправљају се на терет расхода, односно у корист прихода периода у коме су идентификоване.

18. Функционална валута и валута приказивања

Функционална валута и валута приказивања КЛ д.о.о., у складу са МРС 21 – Ефекти промена девизних курсева је српски динар.

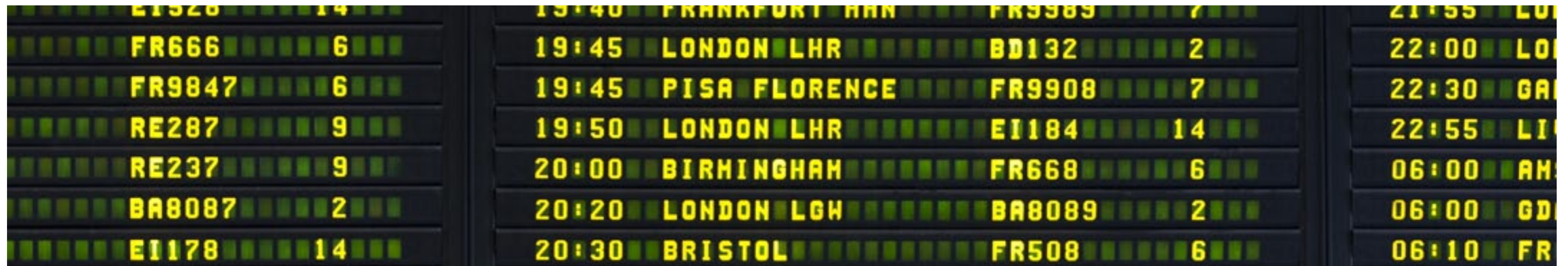
19. Девизни курсеви

Званични курсеви (званични средњи курс Народне банке Србије) страних валута који су коришћени за прерачунавање у динарску противвредност девизних позиција биланса стања су:

Валута	31.12.2008.	31.12.2007.
EUR	88,6010	79,2362
USD	62,9000	53,7267
CHF	59,4040	47,8422
GBP	90,8635	107,3080

Табела 13. Девизни курсеви

ИЗВЕШТАЈ НЕЗАВИСНОГ РЕВИЗОРА

19:40 FRANKFURT HAN	FR9989	7	21:55	LO
19:45 LONDON LHR	BD132	2	22:00	LO
19:45 PISA FLORENCE	FR9908	7	22:30	GA
19:50 LONDON LHR	EI184	14	22:55	LI
20:00 BIRMINGHAM	FR668	6	06:00	AM
20:20 LONDON LGW	BA8089	2	06:00	GD
20:30 BRISTOL	FR508	6	06:10	FR
19:28	14			
FR666	6			
FR9847	6			
RE287	9			
RE237	9			
BA8087	2			
EI178	14			

IZVEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA

**Upravnom odboru i osnivačima
Agencije za kontrolu letenja Srbije i Crne Gore d.o.o. Beograd**

Obavili smo reviziju priloženih finansijskih izveštaja „Agencije za kontrolu letenja Srbije i Crne Gore” d.o.o. Beograd (u daljem tekstu: „Agencija”) koji obuhvataju bilans stanja na dan 31. decembar 2008. godine i odgovarajući bilans uspeha, izveštaj o promenama na kapitalu i izveštaj o tokovima gotovine za godinu koja se završava na taj dan, kao i pregled značajnih računovodstvenih politika i napomena uz finansijske izveštaje.

Odgovornost rukovodstva za finansijske izveštaje

Rukovodstvo Agencije je odgovorno za pripremanje i odgovarajuće obelodanjivanje finansijskih izveštaja. Odgovornost rukovodstva obuhvata: uspostavljanje, primenu i održavanje internih kontrola koje su relevantne za sastavljanje i istinito prikazivanje finansijskih izveštaja koji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze, nastale usled kriminalne radnje ili greške; odabir i primenu odgovarajućih računovodstvenih politika i korišćenje najboljih mogućih računovodstvenih procena.

Odgovornost revizora

Naša odgovornost je da izrazimo mišljenje o navedenim finansijskim izveštajima na osnovu obavljene revizije. Reviziju smo obavili u skladu sa Međunarodnim standardima revizije i Zakonom o računovodstvu i reviziji Republike Srbije. Ovi standardi nalažu da se pridržavamo principa profesionalne etike i da reviziju planiramo i izvršimo na način koji omogućava da se, u razumnoj meri, uverimo da finansijski izveštaji ne sadrže materijalno značajne pogrešne iskaze.

Revizija uključuje sprovođenje postupaka u cilju pribavljanja revizijskih dokaza o iznosima i informacijama obelodanjenim u finansijskim izveštajima. Odabrani postupci su zasnovani na prosuđivanju revizora, uključujući procenu rizika materijalno značajnih grešaka sadržanih u finansijskim izveštajima, nastalih usled kriminalne radnje ili greške. Prilikom procene ovih rizika, revizor razmatra interne kontrole koje su relevantne za sastavljanje i objektivnu prezentaciju finansijskih izveštaja, u cilju osmišljavanja najboljih mogućih revizorskih procedura, ali ne u cilju izražavanja mišljenja o efikasnosti sistema internih kontrola pravnog lica. Revizija takođe uključuje ocenu primenjenih računovodstvenih politika i vrednovanje značajnih procena koje je izvršilo rukovodstvo, kao i ocenu opšte prezentacije finansijskih izveštaja.

Smatramo da su revizijski dokazi koje smo pribavili dovoljni i odgovarajući i da obezbeđuju razumnu osnovu za izražavanje našeg mišljenja.

IZVEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA

IZVEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA (nastavak)

Upravnom odboru i osnivačima
Agencije za kontrolu letenja Srbije i Crne Gore d.o.o. Beograd

Mišljenje

Po našem mišljenju, finansijski izveštaji prikazuju istinito i objektivno, po svim materijalno značajnim pitanjima, finansijsku poziciju Agencije na dan 31. decembar 2008. godine, kao i rezultate njenog poslovanja, promene na kapitalu i tokove gotovine, za godinu koja se završava na taj dan, u skladu sa računovodstvenim propisima Republike Srbije.

Skretanje pažnje

Ne izražavajući rezerve u odnosu na dato mišljenje, skrećemo pažnju na sledeće:

Agencija je dana 28.02.2005. godine donela odluku broj 333/7 o usvajanju Izveštaja ovlašćenog procenitelja o proceni vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme sa stanjem na dan 01.01.2004. godine. Procena je evidentirana dana 01.01.2004. godine u skladu sa MRS 16 „Nekretnine, postrojenja i oprema” i po tom osnovu su formirane revalorizacione rezerve. Skupština Agencije je istom odlukom pod tačkom 2. usvojila da se poveća osnovni kapital Agencije po osnovu procene vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme sa stanjem na dan 01.01.2004. godine u skladu sa Izveštajem ovlašćenog procenitelja. Dana 30.09.2005. godine Agencija je podnela Agenciji za privredne registre zahtev broj SEC.00-965/1 da izvrši upis promene, odnosno povećanja osnovnog kapitala po osnovu Izveštaja ovlašćenog procenitelja o proceni vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme sa stanjem na dan 01.01.2004. godine. Agencija za Privredne registre je dana 21.10.2005. godine izdala Rešenje broj 93493/2005 kojim je upisana promena osnovnog kapitala Agencije. U navedenom Rešenju je upisan osnovni kapital u stvarima po procenjenom iznosu od 52.387.860,00 EUR, u skladu sa Izveštajem ovlašćenog procenitelja, odnosno za iznos povećanja vrednosti nekretnina, postrojenja i opreme koji je u knjigovodstvu evidentiran kao deo sopstvenog kapitala na računu revalorizacionih rezervi uvećan je osnovni kapital Agencije. Upisano povećanje osnovnog kapitala Agencije po ovom osnovu je izraženo kao nenovčani deo kapitala u stvarima. Ovo povećanje osnovnog kapitala nije sprovedeno u knjigovodstvenoj evidenciji Agencije, već samo kod Agencije za privredne registre iz razloga što isto nije bilo u skladu sa MRS 16 „Nekretnine, postrojenja i oprema”.

U skladu sa MRS 16 „Nekretnine, postrojenja i oprema”, revalorizacione rezerve su nova kategorija rezervi sa posebnom namenom, a formiraju se kada zbog revalorizacije (procene) dođe do povećanja iskazanog iznosa sredstava. Istim standardom propisano je i njihovo korišćenje i realizovanje. Revalorizacione rezerve se mogu preneti direktno na neraspoređeni dobitak, kada se rezerve realizuju. Celokupne rezerve mogu da se realizuju prilikom rashodovanja ili otuđenja sredstava, a jedan deo rezervi može da se realizuje istovremeno sa korišćenjem sredstava. Navedeni standard ne propisuje da se ove rezerve mogu iskoristiti za povećanje osnovnog kapitala.

Obzirom na gore navedeno, Skupština Agencije je dana 14.02.2008. godine donela Odluku o smanjenju osnovnog kapitala Agencije – nenovčanog dela, na dan 31. decembar 2007. godine za iznos od 28.739.327,70 EUR, u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan bilansa.

IZVEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA (nastavak)

Upravnom odboru i osnivačima
Agencije za kontrolu letenja Srbije i Crne Gore d.o.o. Beograd

Skretanje pažnje (nastavak)

Agencija za privredne registre je dana 02.04.2008. godine donela Zaključak br. 27420-1/2008 kojim je odbacila zahtev Agencije za promenu visine osnovnog kapitala zbog nepotpune dokumentacije.

U skladu sa Izjavom Sekretarijata Agencije broj SEC.00-295/3 od 31.03.2009. godine, protiv Agencije su podnete 33 tužbe iz radno-pravnih odnosa i još četiri tužbe podnete u 2008. godini. Predmet sporova je isplata naknada zarada ili kontrolorskog dodatka iz perioda pre osnivanja Agencije, odnosno u vreme postojanja Savezne uprave za kontrolu letenja (SUKL). Sporove pokrenute protiv SUKL, tužioci preinačuju i označavaju Agenciju kao tuženu stranu, pod pretpostavkom da je Agencija pravni sledbenik SUKL, ali se Agencija protivi preinačenju tužbi u navedenom smislu. Vrednost ovih sporova nije moguće proceniti u ovom momentu. Agencija očekuje da će parnice biti okončane tako što Agencija neće imati svojstvo stranke.

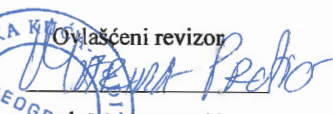
Takođe, protiv Agencije, odnosno protiv SUKL podneta je svojinska tužba u Crnoj Gori radi predaje nepokretnosti u državinu. Ishod ovog spora nije moguće proceniti u ovom momentu.

Agencija je podnela tužbu protiv JAT Airways, Beograd za utvrđivanje prava svojine na zgradi AKL. Vrednost ovog spora je 30.000 hiljada dinara. Doneta je presuda u korist Agencije, na koju je uložena žalba. Očekuje se odluka po žalbi u korist Agencije.

Agencija je u 2007. godini pokrenula sudsku naplatu potraživanja od Montenegro Airlines, u iznosu od 288.611 hiljada dinara po osnovu duga iz 2004, 2005, 2006. i 2007. godine i protiv MAT – Makedonski aviotransport, u iznosu od 71.549 hiljada dinara (807.537,45 EUR), po osnovu duga iz 2004, 2005, 2006. i 2007. godine.

Takođe, Agencija je od osnivanja prijavila svoja potraživanja od sedamnaest stranih aviokompanija u stečaju ili likvidaciji u ukupnom iznosu od 25.465 hiljada dinara (283.903,88 EUR i 4.949,94 USD).

Beograd, 19. maj 2009. godine

Ovlašćeni revizor

dr Marina Protić

СКРАЋЕНИЦЕ

Ab Initio кандидат	Кандидат који први пут похађа основну обуку за стицање звања контролор летења.
A.D.O.	Акционарско друштво за осигурање
ACC	Area Control Centre (Центар обласне контроле летења)
ACS	Area Control Surveillance (Обласна контрола-надзорна, овлашћење у дозволи контролора летења)
ADM	Administration (Администрација)
AFIS	Automatic Flight Inspection System (Аутоматски систем за калибражу)
AFTN	Aeronautical Fixed Telecommunication Network (Фиксна ваздухопловна телекомуникациона мрежа)
AIP	Aeronautical Information Publication (Зборник ваздухопловних информација)
AIS	Aeronautical Information Services (Услуге ваздухопловног информисања)
AMHS	ATS Message Handling System (Систем за обраду порука у ваздушном саобраћају)
ANS	Air Navigation Services (Услуге у ваздушној пловидби)
ANSP	Air Navigation Service Provider (Пружалац услуга у ваздушној пловидби)
APP	Approach (Прилазни)
ASS	Assistant (Асистент)
ATC	Air Traffic Control (Контрола ваздушног саобраћаја)
ATCO	Air Traffic Officer (Контролор летења)
ATFM	Air Traffic Flow Management (Управљање протоком ваздушног саобраћаја)
ATM	Air Traffic Management (Управљање ваздушним саобраћајем)
ATS	Air Traffic Services (Услуге у ваздушном саобраћају)
АКЛ	Аеродромска контрола летења
CAA	Civil Aviation Authority (Цивилна ваздухопловна власт)
CANSO	Civil Air Navigation Services Organization (Међународно удружење пружалаца услуга у ваздушној пловидби)
CAT IIIb	Категорија IIIb (метеоролошких) услова слетања
CBT	Computer Based Training (Обука која се спроводи на рачунару)
CCC	Common Core Content (Основни заједнички садржај обуке)
CEO	Chief Executive Officer (Генерални директор)
CFMU	Central Flow Management Unit (Централна јединица за управљање протоком)
CNS	Communication, Navigation and Surveillance (Комуникација, навигација и надзор)
COM	Communication (Комуникација)

CRCO	Central Route Charges Office (Централна служба за наплату рутних накнада)
CTR	Control zone (Контролисана зона)
CWBT	Computer Web Based Training (Обука која се спроводи преко интернета)
DC	Douglas (Датас-тип ваздухоплова)
DME	Distance Measuring Equipment (Опрема за мерење удаљености)
DPS	Data Processing System (Систем за обраду података)
DVRPS	Digital Voice Recording and Playback System (Дигитални систем за снимање и репродукцију говора)
EAD	European AIS Database (Европска база ваздухопловних информација)
EASA	European Aviation Safety Agency (Европска агенција за безбедност ваздухопловства)
EATMP	European ATM Programme (Европски план за управљање ваздушним саобраћајем)
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development (Европска банка за обнову и развој)
EC	Executive Controller (Радарски контролор летења-извршни)
ECAC	European Civil Aviation Conference (Европска конференција за цивилно ваздухопловство)
ECIP	European Convergence and Implementation Plan (Европски план конвергенције и имплементације)
EIB	European Investment Bank (Европска инвестициона банка)
ELPAC test	English Language Proficiency for Aeronautical Communication test (Тест за процену стручности енглеског језика у ваздухопловству)
ESARRs	Eurocontrol Safety Regulation Requirements (Eurocontrol безбедносно регулаторни захтеви)
ESRA	European Statistical Reference Area (Европска статистичка референтна област)
eTOD	Electronic Terrain and Obstacle Data (Електронски подаци за терен и препреке)
EUMETSAT	European Organisation for the Exploitation of Meteorological Satellites (Европска организација за коришћење метеоролошких сателита)
Eurocontrol	European Agency for the Safety of Air Navigation (Европска агенција за безбедност ваздушне пловидбе)
EXE	Executive (Извршни)
FAB	Functional Airspace Block (Функционални блок ваздушног простора)
FAMUS	Future ATM Modernisation and Upgrade System (Пројекат будуће модернизације и унапређења система управљања ваздушним саобраћајем)

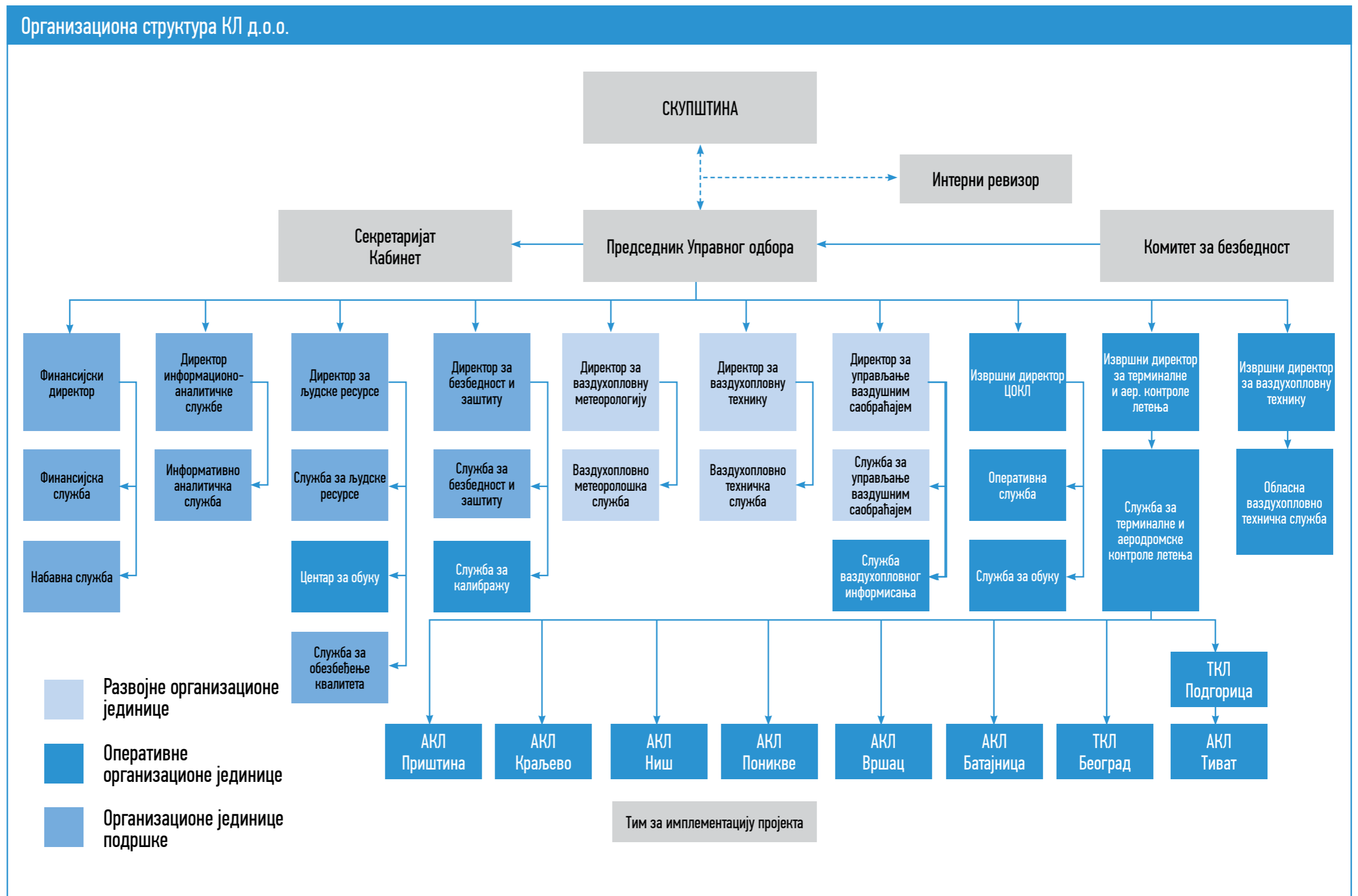
FASTI	First ATC Support Tools Implementation (Имплементација првог алата за АТЦ подршку)
FEAST	First European Air Traffic Controller Selection test (Први селекциони тест за контролоре летења)
FIC	Flight Information Centre (Центар информација о лету)
FIR	Flight Information Region (Област информисања о лету)
FL	Flight Level (Ниво лета)
FUA	Flexible Use of Airspace (Флексибилна употреба ваздушног простора)
GND	Ground (Земаљски)
HR	Human Resources (Људски ресурси)
IA	Information and Analytic (Информације и аналитика)
IACA	International Air Carrier Association (Међународно удружење авио превозилаца)
IAIP	Integrated Aeronautical Information Package (Интегрисани пакет ваздухопловних информација)
IANS	Institute of Air Navigation Services (Институт за услуге у ваздушној пловидби)
IATA	International Air Transport Association (Међународно удружење редовних авио превозилаца у ваздушном саобраћају)
ICAO	International Civil Aviation Organization (Међународна организација за цивилно ваздухопловство)
IFR	Instrumental Flight Rules (Правила инструменталног летења)
LCIP	Local Convergence and Implementation Plan (Локални план конвергенције и имплементације)
Ltd	Limited Liability Company (Друштво са ограниченом одговорношћу)
MET	Meteorology or Meteorological (Метеорологија или метеоролошки)
MSSR	Monopulse Secondary Surveillance System (Моноимпулсни секундарни радар)
MTOM	Maximum Take-off Mass (Максимална маса ваздухоплова у полетању)
MTOW	Maximum Take-off Weight (Максимална тежина ваздухоплова у полетању)
MWO	Meteorological Watch Office (Обласни метеоролошки биро)
NAV	Navigation (Навигација)
NDB	Non Directional Radio Beacon (Неусмерени радиофар)
NM	Nautical Mile (Наутичка миља)
NOTAM	Notice to Airman (Ваздухопловна обавештења за летачко особље)
NSA	National Supervisory Authority (Државне ваздухопловне власти)
OPG	Operational Focus Group (Оперативна централна група)
OLDI	On-Line Data Interchange (Размена података на вези)
OPADD	Operating procedures for AIS Dynamic Data (Оперативни поступци за динамичке AIS податке)

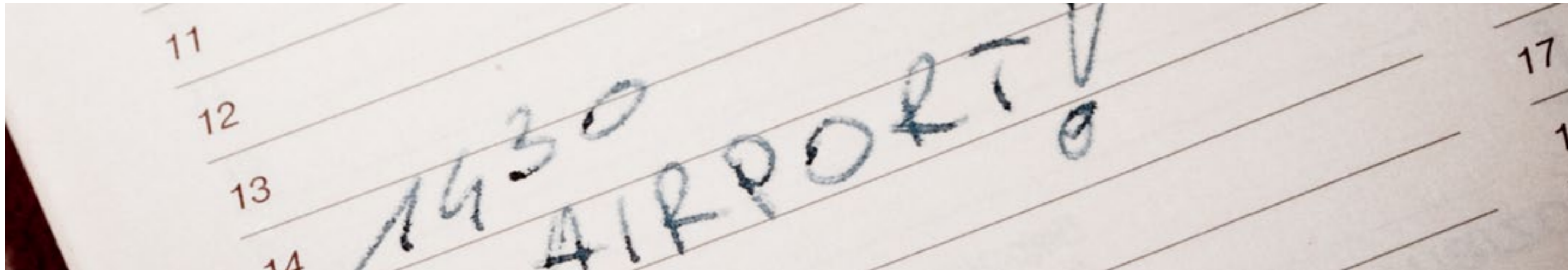
OPMET	Operational Meteorological (Оперативно метеоролошке)
PANS OPS	Procedures for Air Navigation Services (Ваздухопловно-навигационе процедуре)
PC	Planning Controller (радарски контролор летења-планер)
PLAN	Planner (Планер)
PROC	Procedural (Процедурални)
PSR	Primary Surveillance Radar (Примарни надзорни радар)
RAD	Route Availability Document (Документ о расположивости рута)
RNAV	Area Navigation (Просторна навигација)
RWY	Runway (Полетно слетна стаза)
SADIS	Satellite Distribution System (Сателитски дистрибутивни систем)
SES	Single European Sky (Јединствено европско небо)
SESAR	Single European Sky ATM Research (Истраживачки пројекат имплементације SES у АТМ системе нове генерације)
SID	Standard Instrument Departure (Стандардно инструментално полетање)
STAR	Standard Terminal Arrival Route (Стандардна инструментална путања за слетање)
STATFOR	Eurocontrol Air Traffic Statistic Forecast Unit (Eurocontrol јединица за статистику и прогнозе)
SYNOP	Report of surface observations from fixed land stations (Извештај о метеоролошким осматрањима са земаљске станице)
TMA	Terminal Control Area (Зона/Област терминалне контроле летења)
TRS	Time Reference System (Систем за дистрибуцију тачног времена)
TSA	Temporary Segregated Area (Привремено издвојена зона)
TWR	Tower (Торањ)
TWY	Taxi Way (Пулна стаза)
UHF	Ultra High Frequency (Ултра висока фреквенција)
UIR	Upper Information Region (Област за информације о лету у горњем слоју ваздушног простора)
VCS	Voice Communication System (Систем за гласовну комуникацију)
VFR	Visual Flight Rules (Правила визуелног летења)
VHF	Very High Frequency (Врло висока фреквенција)
VOR	VHF Omnidirectional Radio Range (Свесмерни радио фар врло високе учесталости)
WMO	World Meteorological Organization (Светска метеоролошка организација)
Д.О.О.	Друштво са ограниченом одговорношћу
ЦОКЛ	Центар обласне контроле летења

Табела 14. Означе и скраћенице

ПРИЛОГ 1

ШЕМА ОРГАНИЗАЦИОНЕ СТРУКТУРЕ КЛ Д.О.О.

ПРИЛОГ 2: ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ У ЕВРИМА

БИЛАНС УСПЕХА, у 000 ЕУР

Позиција	2007	2008
Пословни приходи	67.617	62.874
Приходи од ANS услуга	67.097	62.373
Остали пословни приходи	520	501
Набавна вредност продате робе	-	-
Трошкови материјала и енергије	1.001	1.970
Трошкови зарада и накнада зарада	37.392	41.240
Остали пословни расходи	13.966	8.406
Пословни резултат пре амортизације (ЕБИТДА)	15.258	11.258
Трошкови амортизације	10.834	11.114
Пословни резултат (ЕБИТ)	4.424	144
Финансијски приходи	2.840	6.927
Финансијски расходи	3.014	4.579
Остали и ванредни приходи	2.485	460
Остали и ванредни расходи	5.814	1.497
Резултат пре опорезивања (ЕВТ)	922	1.454
Порез на добит	427	407
Нето резултат (ЕАТ)	496	1.048

Табела 15. Биланс успеха, у 000 ЕУР

Позиција	2007	2008
Актива		
Неплаћени уписани капитал	-	-
Нематеријална улагања (нето)	697	525
Некретнине, постројења, опрема и биолошка средства (нето вредност)	58.834	65.271
Учешћа у капиталу	-	-
Остали дугорочни финансијски пласмани	-	-
Дугорочни финансијски пласмани	-	-
Стална имовина	59.532	65.796
Залихе	1.236	1.448
Краткорочни финансијски пласмани	-	-
Купци	17.049	18.922
Остала потраживања	-	40
Готовински еквиваленти и готовина	11.972	13.804
ПДВ и АВР	1.251	735
Одложена пореска средства	2.328	2.276
Обртна имовина	33.836	37.225
Укупна пословна актива	93.368	103.021
Губитак изнад висине капитала	-	-
Укупна актива	93.368	103.021
Ванбилансна актива	190	65

Табела 16. Актива, у 000 ЕУР

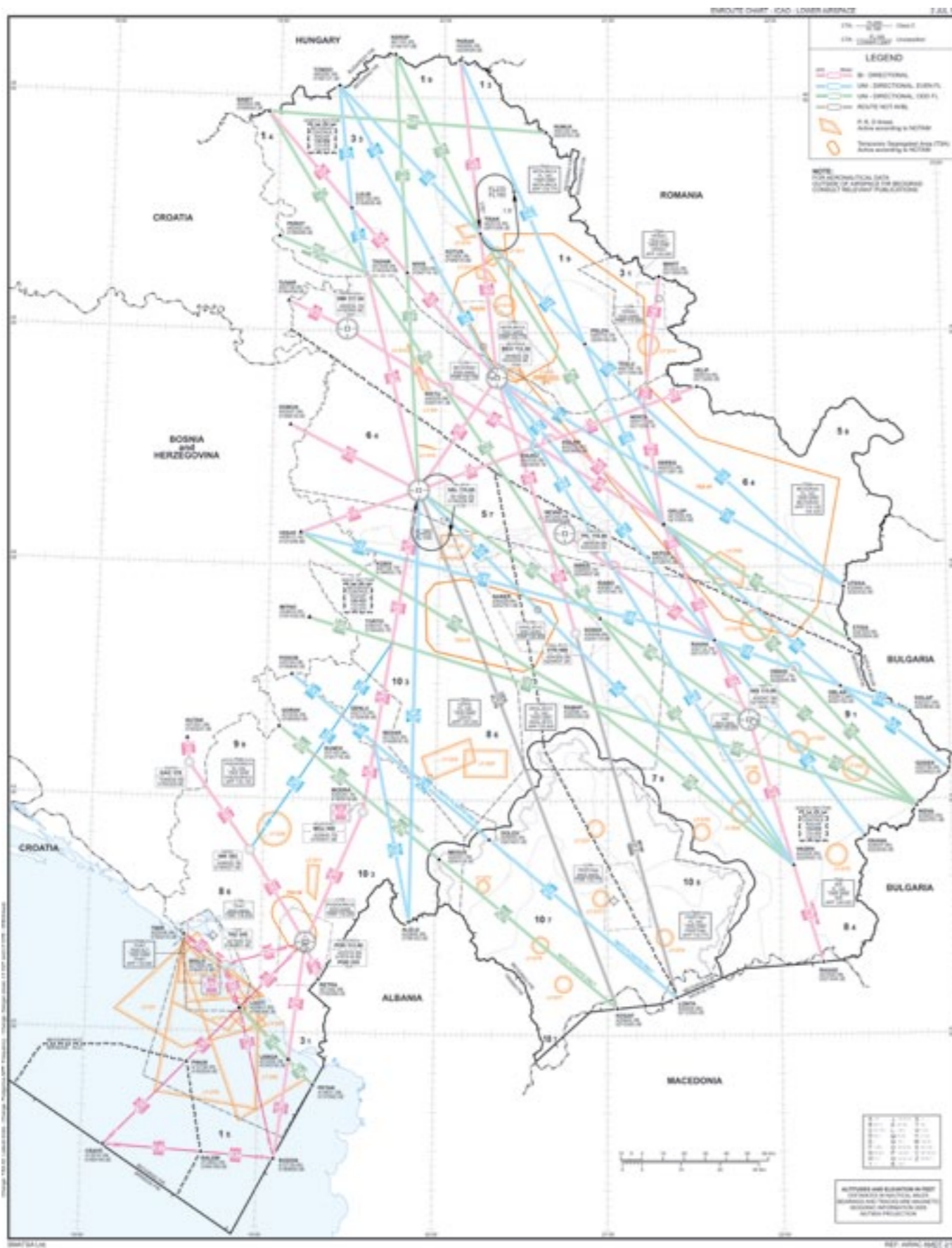
Позиција	2007	2008
Пасива		
Основни капитал	23.398	22.877
Неуплаћени уписани капитал	-	-
Резерве	4.333	4.237
Ревалоризационе резерве	21.307	20.691
Нераспоређена добит	23.297	23.934
минус: Губитак	-	-
минус: Откупљене сопствене акције	-	-
Капитал	72.336	71.739
Дугорочна резервисања	6.500	7.833
Дугорочни кредити	5.278	5.771
Остале дугорочне обавезе	-	-
Дугорочне обавезе	5.278	5.771
Краткорочне финансијске обавезе	790	308
Обавезе према добављачима	1.480	11.382
Обавезе по основу зараде и друге обавезе	5.024	4.758
Обавезе по основу ПДВ и осталих јавних прихода и ПВР	72	55
Остале обавезе из пословања	427	62
Одложене пореске обавезе	1.461	1.113
Краткорочне обавезе	9.254	17.678
Укупне обавезе	21.032	31.282
Укупна пасива	93.368	103.021
Ванбилансна пасива	190	65

Табела 17. Пасива, у 000 ЕУР

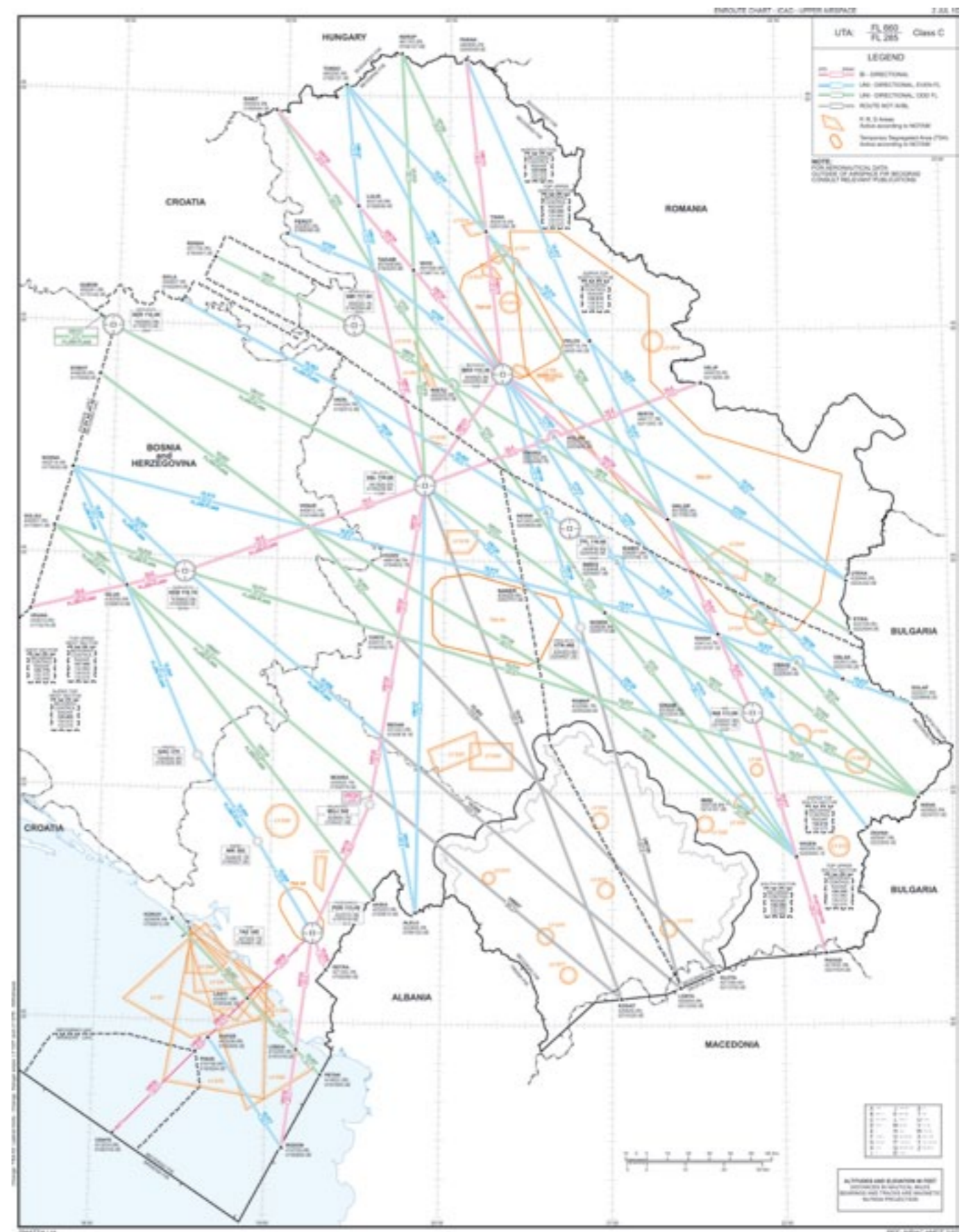
Позиција	2007	2008
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ ПОСЛОВНИХ АКТИВНОСТИ		
Приливи готовине из пословних активности	61.938	66.254
Продаја и примљени аванси	59.940	61.193
Примљене камате из пословних активности	-	185
Остали приливи из редовног пословања	1.999	4.876
Одливи готовине из пословних активности	53.342	59.132
Исплате добављачима и дати аванси	14.191	12.157
Зараде, накнаде зарада и остали лични расходи	34.707	41.914
Плаћене камате	255	230
Порез на добитак	437	1.102
Плаћање по основу осталих јавних прихода	3.752	3.730
Нето прилив готовине из пословних активности	8.596	7.122
Нето одлив готовине из пословних активности	-	-
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ИНВЕСТИРАЊА		
Приливи готовине из активности инвестирања	-	1
Продаја акција и удела (нето прилив)	-	-
Продаја нематеријалних улагања, некретнина, постројења, опреме и биолошких средстава	-	1
Остали финансијски пласмани (нето приливи)	-	-
Примљене камате из активности инвестирања	-	-
Примљене дивиденде	-	-
Одливи готовине из активности инвестирања	3.001	6.413
Куповина акција и удела (нето одливи)	-	-
Куповина нематеријалних улагања, некретнина, постројења, опреме и биолошких средстава	3.001	6.413
Остали финансијски пласмани (нето одливи)	-	-
Нето прилив готовине из активности инвестирања	-	-
Нето одлив готовине из активности инвестирања	3.001	6.412
ТОКОВИ ГОТОВИНЕ ИЗ АКТИВНОСТИ ФИНАНСИРАЊА	-	-
Приливи готовине из активности финансирања	-	-
Увећање основног капитала	-	-
Дугорочни и краткорочни кредити (нето приливи)	-	-
Остале дугорочне и краткорочне обавезе	-	-
Одливи готовине из активности финансирања	-	-
Откуп сопствених акција и удела	-	-
Дугорочни и краткорочни кредити и остале обавезе (нето одливи)	-	-
Финансијски лизинг	-	-
Исплаћене дивиденде	-	-
Нето прилив готовине из активности финансирања	-	-
Нето одлив готовине из активности финансирања	-	-
СВЕГА ПРИЛИВ ГОТОВИНЕ	61.938	66.256
СВЕГА ОДЛИВ ГОТОВИНЕ	56.344	65.546
НЕТО ПРИЛИВ ГОТОВИНЕ	5.595	710
НЕТО ОДЛИВ ГОТОВИНЕ	-	-
ГОТОВИНА НА ПОЧЕТКУ ОБРАЧУНСКОГ ПЕРИОДА	5.445	11.705
ПОЗИТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ ПО ОСНОВУ ПРЕРАЧУНА ГОТОВИНЕ	2.123	2.468
НЕГАТИВНЕ КУРСНЕ РАЗЛИКЕ ПО ОСНОВУ ПРЕРАЧУНА ГОТОВИНЕ	1.191	1.079
ГОТОВИНА НА КРАЈУ ОБРАЧУНСКОГ ПЕРИОДА	11.972	13.804

Табела 18. Извештај о токовима готовине, у 000 ЕУР

ПРИЛОГ 3: МАПЕ ВАЗДУШНИХ ПУТЕВА

Слика 38. ЦОКЛ Београд – мапа ваздушних путева – доњи ваздушни простор

Слика 39. ЦОКЛ Београд – мапа ваздушних путева – горњи ваздушни простор

www.smatsa.rs